

# **Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Kikół**

**na potrzeby opracowania  
Strategii Rozwoju Gminy Kikół na lata 2022-2032**



**Wykonawca:** Grant Thornton Frąckowiak Sp. z o.o. Sp. k.  
ul. Głowackiego 20  
87-100 Toruń  
T +48 56 657 55 91  
F +48 56 475 45 47  
[www.GrantThornton.pl](http://www.GrantThornton.pl)



**Data:** luty 2022 r.

## Spis treści

<b>SPIS TREŚCI</b> .....	<b>3</b>
<b>SPIS TABEL</b> .....	<b>4</b>
<b>SPIS WYKRESÓW</b> .....	<b>5</b>
<b>SPIS MAP</b> .....	<b>5</b>
<b>SPIS ZDJĘĆ</b> .....	<b>5</b>
<b>WPROWADZENIE</b> .....	<b>7</b>
<b>1. SFERA SPOŁECZNA</b> .....	<b>10</b>
1.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY .....	10
1.1.1. Rys historyczny .....	10
1.1.2. Położenie geograficzne i podział administracyjny.....	10
1.1.3. Liczba ludności.....	11
1.1.4. Prognozy demograficzne .....	13
1.2. SFERA SPOŁECZNA.....	15
1.2.1. Kultura i sport .....	15
1.2.2. Edukacja.....	18
1.2.3. Pomoc społeczna.....	30
1.2.4. Ochrona zdrowia .....	34
1.2.5. Działalność organizacji pozarządowych .....	35
1.2.6. Bezpieczeństwo .....	39
<b>2. SFERA PRZESTRZENNA</b> .....	<b>40</b>
2.1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I DZIEDZICTWO KULTUROWE .....	40
2.1.1. Rzeźba terenu .....	40
2.1.2. Gleby .....	41
2.1.3. Szata leśna.....	41
2.1.4. Wody powierzchniowe i podziemne .....	42
2.1.5. Klimat .....	43
2.1.6. Ochrona przyrody.....	45
2.1.7. Turystyka i rekreacja .....	45
2.1.8. Dziedzictwo kulturowe.....	52
2.2. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA .....	53
2.2.1. Infrastruktura transportowa .....	54
2.2.2. Punkty oświetleniowe .....	54
2.2.3. Infrastruktura telekomunikacyjna .....	54
2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa .....	55
2.2.5. Sieć gazowa.....	57
2.2.6. Gospodarka odpadami.....	57
2.2.7. Energetyka, ciepłownictwo i odnawialne źródła energii.....	58
2.2.8. Mieszkalnictwo .....	58
<b>3. SFERA GOSPODARCZA</b> .....	<b>59</b>
3.1 GOSPODARKA .....	59
3.1.1. Podmioty Gospodarcze.....	59
3.1.2. Rolnictwo i leśnictwo .....	60
3.1.3. Tereny inwestycyjne.....	60
3.1.4. Rynek pracy .....	61
3.1.5. Budżet Gminy.....	62

## Spis tabel

Tabela 1. Prognozy demograficzne dla powiatu lipnowskiego na lata 2025-2050 .....	13
Tabela 2. Dane Biblioteki Publicznej na terenie Gminy Kikół w 2020 roku .....	16
Tabela 3. Plan sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Kikół, a także granice obwodów tych szkół, od dnia 1 września 2019 r. ....	20
Tabela 4. Rodzaje i liczba placówek edukacyjnych oraz ich uczniów (2010-2020).....	27
Tabela 5. Liczba uczniów i oddziałów w poszczególnych szkołach w roku szkolnym 2019/2020.....	27
Tabela 6. Liczba uczniów w poszczególnych klasach w roku szkolnym 2019/2020.....	28
Tabela 7. Średnie wyniki sprawdzianu ósmoklasisty w roku szkolnym 2019/2020 .....	28
Tabela 8. Liczba uczniów w szkołach w latach 2004/2005 – 2019/2020 .....	29
Tabela 9. Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej na terenie Gminy Kikół w latach 2010, 2014, 2019 i 2020. ....	31
Tabela 10. Kwoty udzielonych świadczeń pomocy społecznej w Gminie Kikół w 2019 i 2020 r. ....	32
Tabela 11. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Gminy Kikół (2013-2020) .....	35
Tabela 12. Organizacje pozarządowe Gminy Kikół .....	36
Tabela 13. Interwencje i zdarzenia na terenie Gminy w latach 2015-2020 .....	39
Tabela 14. Zestawienie ilości zdarzeń, zastępów oraz ratowników na terenie Gminy Kikół w latach 2016 - 2021.....	40
Tabela 15. Lasy na terenie Gminy Kikół.....	42
Tabela 16. Liczba zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kikół w podziale na rodzaje .....	52
Tabela 17. Kategorie i długości dróg na terenie Gminy Kikół .....	54
Tabela 18. Infrastruktura oświetleniowa na terenie Gminy Kikół .....	54
Tabela 19. Sieć wodociągowa w Gminie.....	55
Tabela 20. Sieć kanalizacyjna.....	56
Tabela 21. Zmieszane odpady zebrane na terenie Gminy Kikół w tonach .....	57
Tabela 22. Wykaz gruntów stanowiących własność Gminy Kikół.....	60
Tabela 23. Liczba bezrobotnych na terenie Gminy w latach 2010, 2015, 2020 .....	61
Tabela 24. Dochody i wydatki budżetowe Gminy Kikół w latach 2018 – 2020 (w zł).....	62
Tabela 25. Dochody budżetu Gminy Kikół według wybranych działów (w %).....	63
Tabela 26. Wydatki budżetu Gminy Kikół według wybranych działów (w %) .....	64

## Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności Gminy w latach 2010-2020 .....	12
Wykres 2. Liczba ludności Gminy w podziale ze względu na płeć (2010-2020).....	12
Wykres 3. Prognozy demograficzne dla powiatu lipnowskiego na lata 2025-2050 .....	14
Wykres 4. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2020 .....	32
Wykres 5. Klimatogram Gminy Kikół .....	43
Wykres 6. Wykres temperaturowy Gminy Kikół .....	44
Wykres 7. Tabela klimatu Gminy Kikół.....	44
Wykres 8. Godziny słoneczne Gminy Kikół.....	44
Wykres 9. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON .....	59
Wykres 10. Podział przedsiębiorstw wg grup sekcji prowadzonej działalności (2020).....	59
Wykres 11. Pracujący na 1 000 ludności w latach 2010, 2015, 2020 .....	61
Wykres 12. Dochody i wydatki budżetowe Gminy Kikół w latach 2018 – 2020 (w zł).....	63
Wykres 13. Wydatki i dochody budżetowe Gminy Kikół na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 (w zł) .....	65

## Spis map

Mapa 1. Gmina Kikół - sołectwa .....	11
--------------------------------------	----

## Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole.....	15
Zdjęcie 2. Przedszkole "Kraina Bajek" .....	18
Zdjęcie 3. SP w Zajeziorku .....	21
Zdjęcie 4. SP w Kikole .....	23
Zdjęcie 5. SP w Woli.....	24
Zdjęcie 6. SP w Cieluchowie .....	26
Zdjęcie 7. GOPS w Kikole .....	30
Zdjęcie 8. NZOZ w Kikole.....	35
Zdjęcie 9. Założenie pałacowo-parkowe w Kikole.....	46
Zdjęcie 10. Pałac w Lubinie.....	46
Zdjęcie 11. Zespół dworsko-parkowy w Suminie .....	47
Zdjęcie 12. Zespół parkowo – dworski w Niedźwiedziu .....	47
Zdjęcie 13. Zespół parkowo – dworski w Hornówku .....	48
Zdjęcie 14. Zespół parkowo – dworski w Trutowie.....	48

Zdjęcie 15. Zespół klasztorny karmelitów w Trutowie .....	52
Zdjęcie 16. Zespół Kościoła Parafialnego p. w. św. Wojciecha .....	53
Zdjęcie 17. Kaplica, ob. kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła.....	53

## Wprowadzenie

Na wstępie zaznaczyć trzeba, że kompleksowa i pogłębiona diagnoza stanowi punkt wyjścia i bazę dla opracowania strategii rozwoju gminy. Zgodnie z obowiązującym prawem, diagnoza nie jest tylko dobrą praktyką czy standardem realizacyjnym, ale obowiązkiem ustawowym (art. 10a ust 1 uzpr). W niniejszym przypadku diagnoza została przygotowana jako odrębny dokument (raport diagnostyczny), z kolei wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy wskazane zostaną w samej strategii.

Diagnoza została podzielona na trzy główne sfery, w ramach których zawarto opis poszczególnych dziedzin życia w gminie. Podział ten przedstawia się następująco:

- 1) Sfera społeczna, w ramach której przedstawione zostały:
  - ogólna charakterystyka gminy, w tym:
    - rys historyczny,
    - położenie geograficzne i podział administracyjny,
    - liczba ludności,
    - prognozy demograficzne,
  - kultura i sport,
  - edukacja,
  - pomoc społeczna,
  - ochrona zdrowia,
  - działalność organizacji pozarządowych,
  - bezpieczeństwo.
- 2) Sfera przestrzenna, w ramach której przedstawione zostały:
  - środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe, w tym:
    - rzeźba terenu,
    - gleby,
    - szata leśna,
    - wody powierzchniowe i podziemne,
    - klimat,
    - ochrona przyrody,
    - turystyka i rekreacja,
    - dziedzictwo kulturowe,
  - zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna, w tym:
    - infrastruktura transportowa,
    - punkty oświetleniowe,
    - infrastruktura telekomunikacyjna,
    - gospodarka wodno-ściekowa,
    - sieć gazowa,
    - gospodarka odpadami,
    - energetyka, ciepłownictwo i odnawialne źródła energii,
    - mieszkalnictwo.
- 3) Sfera gospodarcza, w ramach której przedstawione zostały:
  - podmioty gospodarcze,
  - rolnictwo i leśnictwo,
  - tereny inwestycyjne,
  - rynek pracy,
  - budżet gminy.

Niniejsza diagnoza została przygotowana w oparciu o szereg dokumentów:

- Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 rok
- Sprawozdania z wykonania budżetu Gminy Kikół za lata 2018, 2019 i 2020
- Statystyczne Vademecum Samorządowca
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kikół
- Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kikół
- Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo kujawsko-pomorskie

oraz danych źródłowych w sieci:

- GUS BDL
- *Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Gminy Kikół*
- <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/k/366-kikol/96-historia-miejscowosci/68787-historia-miejscowosci>
- <https://pomorska.pl/szkola-podstawowa-w-zajeziorku-zdjecia/ga/11512994/zd/21711540>
- <https://www.google.com/maps>
- [https://spwola.eu/multimedia/galeria/szkola-im-ireny-senderowej-w-woli/#&gid=psgal\\_189\\_1&pid=1](https://spwola.eu/multimedia/galeria/szkola-im-ireny-senderowej-w-woli/#&gid=psgal_189_1&pid=1)
- <https://www.kikol.pl/urzed-gminy/jednostki-organizacyjne>
- <https://pl.climate-data.org>
- <http://www.odznaka.kuj-pom.bydgoszcz.pttk.pl/opisy/3c/kikol.htm>
- <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1130/Lubin/>
- <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1343/Sumin/>
- <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1188/Niedzwiadz/>
- <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1023/Hornowek/>
- <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1373/Trutowo/>
- <https://zabytek.pl/pl/obiekty/trutowo-zespol-klasztorny-karmelitow>
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia\\_%C5%9Bw.\\_Wojciecha\\_BM\\_w\\_Kikole#/media/Plik:Kikol\\_church.jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Bw._Wojciecha_BM_w_Kikole#/media/Plik:Kikol_church.jpg)
- <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/31302.grodzen-kosciol-pw--ss--piotra-i-pawla.html>

a także z danych jednostek organizacyjnych:

- dane z UG w Kikole
- Powiatowy Urząd Pracy w Lipnie,
- danych z UG Kikół uzyskanych z OKE w Gdańsku,
- GOPS w Kikole,
- Kierownik Posterunku Policji w Kikole KPP w Lipnie,
- Naczelnik Wydziału Operacyjno-Rozpoznawczego KP PSP w Lipnie.

Diagnoza przygotowana została w dwóch wariantach:

- 1) Dynamicznym – przeprowadzona została analiza trendów/tendencji społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w gminie i jej otoczeniu w ostatnich latach. Diagnoza została zatem przeprowadzana w układzie dynamicznym (kilkuletnim), który pozwolił na uzyskanie informacji o dokonujących się zmianach.
- 2) Porównawczym – w diagnozie zastosowane zostały porównania, które pozwoliły umiejscowić gminę w szerszym kontekście, a jednocześnie mogą posłużyć jako podstawa do samodoskonalenia. Kluczowy w tym przypadku był dobór tła porównawczego. Gminę przedstawiono na tle powiatu, województwa, a niekiedy również kraju.

Na sam koniec warto wspomnieć, że diagnoza nie jest w procesie planowania celem samym w sobie, ale stanowi podstawę do dalszych prac. Ma ona bowiem umożliwić podejmowanie właściwych

decyzji strategicznych, takich jak: określenie wizji rozwoju gminy, ustalenie celów, ukierunkowanie działań i instrumentów realizacyjnych, zdefiniowanie oczekiwanych rezultatów i wskaźników ich osiągnięcia, wskazanie obszarów strategicznej interwencji.

## 1. Sfera społeczna

Przy tej sferze warto wspomnieć, że infrastruktura społeczna jest również w niej omawiana, jednakże ze względu na większe znaczenie działań miękkich o charakterze społecznym (np. programy edukacyjne, programy społeczne skierowane do osób starszych czy niepełnosprawnych, działania o charakterze kulturalnym itp.) realizowanych z wykorzystaniem infrastruktury społecznej, infrastruktura społeczna została opisana w powiązaniu z działaniami społecznymi.

### 1.1. Ogólna charakterystyka gminy

#### 1.1.1. Rys historyczny

Historia Kikoła sięga czasów wczesnopiastowskich i jest powiązana z dziejami Ziemi Dobrzyńskiej. Na tych obszarach odnajdywano liczne ślady dawnego osadnictwa pradziejowego: cmentarze czy pozostałości grodzisk<sup>1</sup>.

We wczesnym średniowieczu na terenie dzisiejszego Kikoła istniało grodzisko. Pierwsza wzmianka o kasztelanii kikolskiej pochodzi z 1236 roku. Zlikwidowano ją w połowie XIII w., po zniszczeniach spowodowanych najazdami Prusów. W 1391 r. właścicielem wsi był rycerz Janusz z Kikoła, który to w 1395 r. wraz z synami sprzedał majątek Krzyżakom. W 1433 r. nastąpił podział Kikoła między króla polskiego i spadkobierców rycerza Janusza. W XV–XVI w. właścicielami części szlacheckiej dóbr kikolskich byli Moszczeńscy i Orłowscy. Natomiast w XVII w. całość znalazła się w rękach rodziny Zboińskich. Wieś wielokrotnie była niszczona m.in. w 1691 r. oraz w latach 1702–1703.

W 1745 r. August III Sas pozwolił właścicielowi Kikoła Ignacemu Antoniemu Zboińskiemu na lokację. Kolejny przywilej wystawiono w 1785 roku. Ostatecznie sprawę lokacji miasta zakończył w 1791 r. Ignacy Antoni Zboiński. W tym samym roku wzniesiono murowany kościół. Od XV do XVIII w. Kikół znajdował się w ziemi dobrzyńskiej, w województwie inowrocławskim.

W 1793 r. miejscowość włączono do Prus. Zlokalizowana była w obrębie prowincji Prusy Południowe, a od 1795 r. – prowincji Prusy Nowowschodnie. W latach 1807–1815 należała do Księstwa Warszawskiego, departament płocki. W 1815 r. znalazła się w należącym do Rosji Królestwie Polskim.

Kikół stracił prawa miejskie w 1867 roku. W końcu XIX w. dobra kikolskie stały się własnością Nałęczów. W 1935 r. nabył je właściciel cukrowni Chelmica – Szeroszewski. W okresie międzywojennym poza kilkudziesięcioma warsztatami rzemieślniczymi znajdowały się w osadzie: młyn parowy, 2 zakłady mechaniczne, rzeźnia, piekarnia oraz stacja kolejki wąskotorowej Sierpc – Lubicz.

W latach 1939–1945 miejscowość znalazła się na terytorium inkorporowanym do Niemiec (III Rzesza), w Okręgu Gdańsk – Prusy Zachodnie, rejencja bydgoska, powiat lipnowski. W latach 1945–1975 należała do województwa bydgoskiego, a w okresie 1975–1998 – do województwa włocławskiego. Od 1999 r. znajduje się w powiecie lipnowskim w województwie kujawsko-pomorskim. Kikół do dnia dzisiejszego nie odzyskał praw miejskich<sup>2</sup>.

#### 1.1.2. Położenie geograficzne i podział administracyjny

Gmina Kikół to gmina wiejska położona w południowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w północnej części powiatu lipnowskiego na Pojezierzu Dobrzyńskim.

Gmina Kikół graniczy od strony wschodnio - południowej z gminami Lipno i Chrostkowo, natomiast od strony północno - zachodniej z gminami Czernikowo i Zbójno.

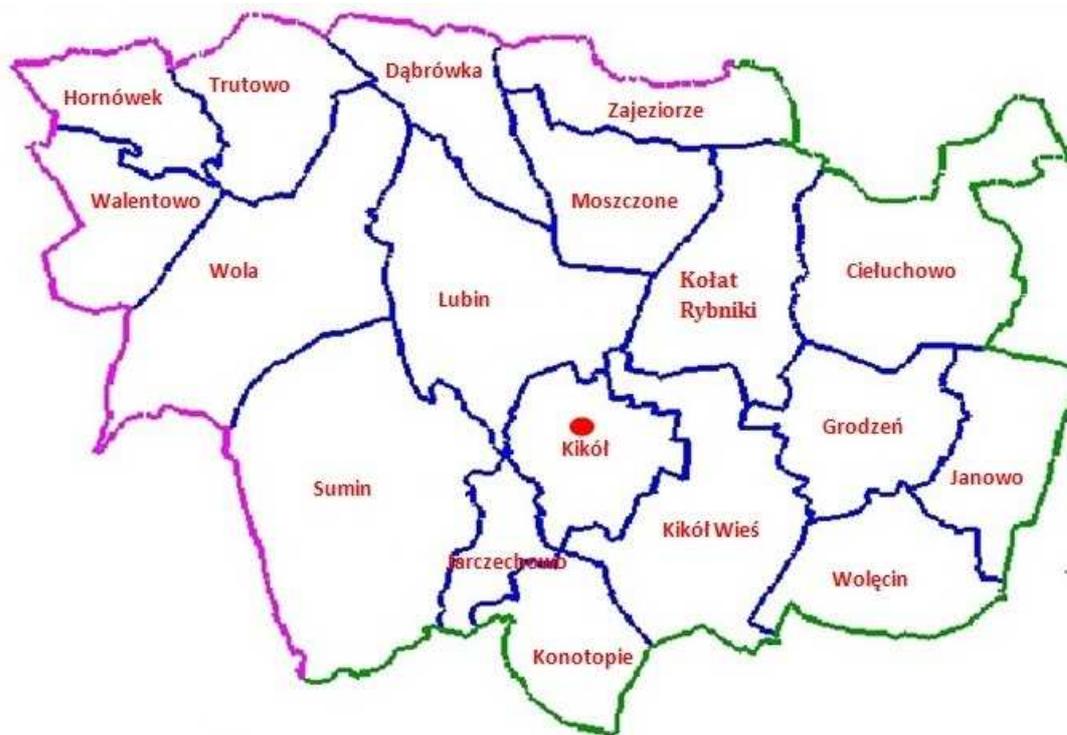
---

<sup>1</sup> Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 rok

<sup>2</sup> <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/k/366-kikol/96-historia-miejscowosci/68787-historia-miejscowosci>

Pod względem administracyjnym gmina podzielona jest na 19 sołectw: Cieluchowo, Dąbrówka, Grodzień, Hornówek, Janowo, Jarczechowo, Kikół, Kikół Wieś, Kołat Rybniki, Konotopie, Lubin, Moszczone, Sumin, Trutowo, Walentowo, Wola, Wolęcin, Zajeziórze, Wymyślin. Gmina obejmuje obszar 30 miejscowości wiejskich<sup>3</sup>.

### Mapa 1. Gmina Kikół - sołectwa



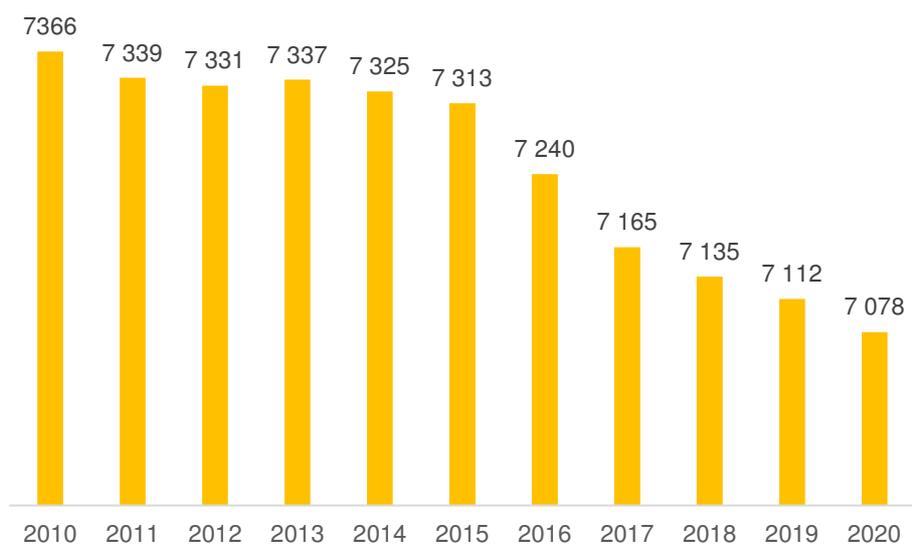
Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Gminy Kikół

### 1.1.3. Liczba ludności

W roku 2020 r. Gminę Kikół zamieszkiwało 7 078 osób. Tym samym mieszkańcy Gminy stanowili 10,81% ludności powiatu lipnowskiego oraz 0,34% ludności województwa kujawsko-pomorskiego. Na przestrzeni lat 2010 – 2020 liczba ludności ulega systematycznemu zmniejszeniu. W 2020 r. w porównaniu z rokiem 2010 liczba ludności spadła o 3,91% (spadek o 288 osób).

<sup>3</sup> Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 rok

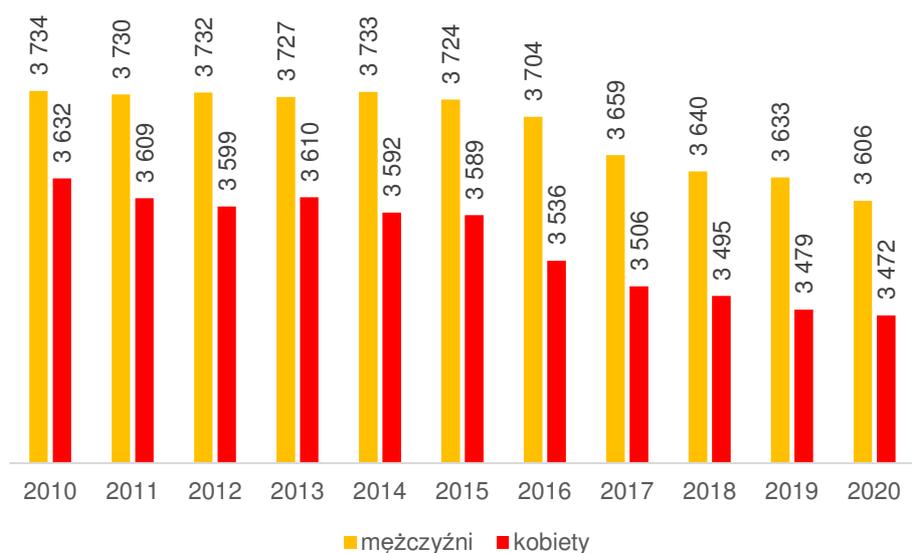
**Wykres 1. Liczba ludności Gminy w latach 2010-2020**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Kikole

W 2020 r. w ogólnej liczbie ludności kobiety stanowiły 49,05%, a mężczyźni 50,95%.

**Wykres 2. Liczba ludności Gminy w podziale ze względu na płeć (2010-2020)**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Kikole

### 1.1.4. Prognozy demograficzne

Prognozy demograficzne dla powiatu lipnowskiego przedstawia poniższa tabela.

**Tabela 1. Prognozy demograficzne dla powiatu lipnowskiego na lata 2025-2050**

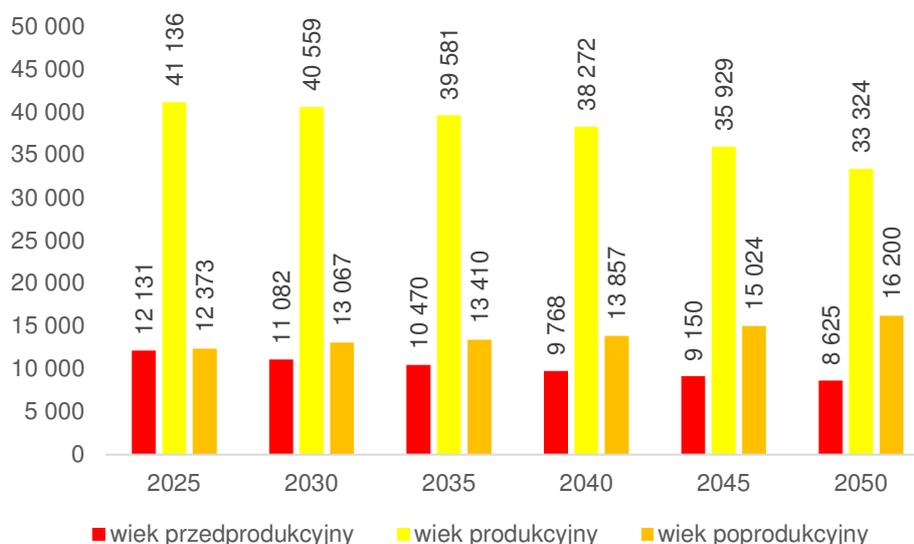
Prognoza dla 2025 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 287	1 709	1 578	8 844	4 602	4 242
produkcyjny	12 304	6 569	5 735	28 832	15 503	13 329
poprodukcyjny	4 384	1 511	2 873	7 989	3 005	4 984
Prognoza dla 2030 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 893	1 475	1 418	8 189	4 261	3 928
produkcyjny	12 001	6 386	5 615	28 558	15 199	13 359
poprodukcyjny	4 599	1 716	2 883	8 468	3 437	5 031
Prognoza dla 2035 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 696	1 379	1 317	7 774	4 063	3 711
produkcyjny	11 623	6 146	5 477	27 958	14 772	13 186
poprodukcyjny	4 632	1 812	2 820	8 778	3 696	5 082
Prognoza dla 2040 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 524	1 290	1 234	7 244	3 789	3 455
produkcyjny	11 113	5 830	5 283	27 159	14 200	12 959
poprodukcyjny	4 699	1 949	2 750	9 158	4 053	5 105
Prognoza dla 2045 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety

przedprodukcyjny	2 382	1 220	1 162	6 768	3 540	3 228
produkcyjny	10 251	5 419	4 832	25 678	13 472	12 206
poprodukcyjny	5 030	2 143	2 887	9 994	4 479	5 515
<b>Prognoza dla 2050 roku</b>						
<b>Wiek</b>	<b>Miasta</b>			<b>Wsie</b>		
	<b>Ogółem</b>	<b>Mężczyźni</b>	<b>Kobiety</b>	<b>Ogółem</b>	<b>Mężczyźni</b>	<b>Kobiety</b>
przedprodukcyjny	2 258	1 155	1 103	6 367	3 333	3 034
produkcyjny	9 345	4 969	4 376	23 979	12 588	11 391
poprodukcyjny	5 350	2 357	2 993	10 850	4 984	5 866

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Zaprezentowane powyżej prognozy wskazują, że w 2050 r. prognozowana liczba mieszkańców powiatu lipnowskiego zmaleje o 11,41% w porównaniu z rokiem 2025. Spadek liczby mieszkańców będzie widoczny zarówno na obszarach miejskich, jak i na obszarach wiejskich powiatu, tak więc ta sytuacja dotyczyć będzie także Gminy Kikół.

### Wykres 3. Prognozy demograficzne dla powiatu lipnowskiego na lata 2025-2050



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Liczba mieszkańców powiatu lipnowskiego w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym wykazuje tendencję spadkową. Prognozuje się, że wzrost nastąpi w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym, co jest odzwierciedleniem ogólnokrajowego trendu starzenia się społeczeństwa.

Trwający proces starzenia się społeczeństwa jest wynikiem korzystnych zjawisk, jakimi są: wydłużanie się trwania życia, postęp cywilizacyjny i poprawa jakości życia. Niepokój budzić może nie sam fakt wzrostu liczby starszych osób, co wzrost jej udziału w strukturze ludności, który spowodowany jest spadkiem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym w strukturze demograficznej społeczeństwa.

## 1.2. Sfera społeczna

### 1.2.1. Kultura i sport

#### Kultura

Dotychczasową działalność w zakresie kultury na terenie Gminy Kikół prowadzą:

- 1) Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole;
- 2) Ośrodek Kultury Gminy Kikół.

#### Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole:

Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole jest samorządową, gminną instytucją kultury podlegającą wpisowi do rejestru instytucji kultury, prowadzonego przez Wójta Gminy Kikół. Biblioteka posiada osobowość prawną. Biblioteka prowadzi działalność na terenie administracyjnym Gminy Kikół.

Podstawowym zadaniem Biblioteki jest gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie, udostępnianie i ochrona materiałów bibliotecznych. Podstawowym źródłem finansowania Biblioteki stanowi dotacja budżetu Gminy Kikół, przeznaczona na pokrycie kosztów działalności.

Działalność Biblioteki służy zaspokojeniu społecznych potrzeb czytelniczych, a także potrzeb edukacyjnych, samokształceniowych, kulturalnych, informacyjnych i poznawczych. W tym celu wykorzystuje się księgozbiory, czasopisma, dokumenty elektroniczne oraz zasoby sieci Internetu.

Bezpośredni nadzór nad funkcjonowaniem Biblioteki sprawuje Wójt Gminy Kikół. Nadzór merytoryczny sprawuje Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Kopernikańska w Toruniu.

Biblioteka prowadzi Oddział dla dzieci, wypożyczalnię dla dorosłych oraz czytelnię wyposażoną w komputery z dostępem do Internetu.

#### **Zdjęcie 1. Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole**



Źródło: Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 r.

Podstawowym warunkiem prawidłowego funkcjonowania biblioteki jest systematyczny wpływ nowości i równoległe wycofywanie publikacji nieprzydatnych.

Zakupy nowości wydawniczych dokonywane są przede wszystkim w oparciu o dezyderaty czytelników oraz na podstawie bieżącej analizy wypożyczeń pod kątem zainteresowań i potrzeb czytelniczych.

W roku 2020 Gminna Biblioteka Publiczna w Kikole otrzymała dotację w wysokości 5 578,00 zł na realizację zadania „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek”. Z przyznanych środków zakupiono nowości wydawnicze z zakresu literatury pięknej dla dorosłych, dzieci i młodzieży oraz literaturę popularno-naukową z różnych dziedzin wiedzy. Zadanie zostało zrealizowane ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014 – 2020.

Najważniejsze dane na temat GBP w Kikole przedstawiono w poniższej tabeli:

**Tabela 2. Dane Biblioteki Publicznej na terenie Gminy Kikół w 2020 roku**

<b>Liczba zakupionych książek</b>	680 wol.
<b>Wydatkowane środki na zakup książek</b>	14 045,00 zł
<b>Liczba zarejestrowanych czytelników</b>	724
<b>Wypożyczenia ogółem</b>	9 645
<b>Liczba odwiedzin czytelników</b>	6 409

Źródło: *Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 r.*

Biblioteka pracuje na programie dla bibliotek MAK+. MAK+ jest elektronicznym, zintegrowanym systemem bibliotecznym, stworzonym i rozwijanym przez Instytut Książki. System umożliwia tworzenie elektronicznego katalogu bibliotecznego, bazy użytkowników placówki, rejestrację wypożyczeń i udostępnień zasobów oraz prowadzenie statystyki bibliotecznego. Praca odbywa się poprzez przeglądarkę internetową. Dostęp do bazy dla użytkowników możliwy jest w systemie online dowolnego komputera podłączonego do sieci Internet.

Katalog biblioteki dostępny jest na stronie [szukamksiazki.pl](http://szukamksiazki.pl).

W okresie sprawozdawczym działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Kikole była uwarunkowana wystąpieniem sytuacji epidemiologicznej, związanej z pojawieniem się koronawirusa. Koniecznym było nie tylko zamknięcie placówki dla czytelników ale także wprowadzenie systemu zmianowego dla zespołu pracowniczego. Okres ten wykorzystano na przeprowadzenie prac porządkowych i selekcji księgozbioru, opracowywano nowo zakupione woluminy, szyto maseczki ochronne dla mieszkańców gminy.

Mimo utrudnień związanych z pandemią, biblioteka w celu popularyzowania książki i czytelnictwa, jak i zorganizowania czasu wolnego dzieci, prowadziła różnorodne formy pracy z książką pamiętając o zachowaniu wszelkich obostrzeń oraz reżimu sanitarnego.

Biblioteka jest też organizatorem m.in. takich wydarzeń jak:

- 1) Ferie w bibliotece,
- 2) Walentynki w Bibliotece,
- 3) Dzień Kota,
- 4) Dzień Dziecka - Wspólnie z Ośrodkiem Kultury Gminy Kikół.

#### Ośrodek Kultury Gminy Kikół:

Ośrodek Kultury Gminy Kikół został powołany na mocy uchwały nr XXXVII/196/2017 Rady Gminy Kikół z dnia 08 grudnia 2017 r. w sprawie utworzenia samorządowej instytucji kultury pod nazwą Ośrodek Kultury Gminy Kikół i rozpoczął swoją działalność 6 lutego 2018 roku.

Ośrodek Kultury Gminy Kikół jest samorządową instytucją kultury. Terenem działania Ośrodka jest gmina Kikół. Podstawowym celem Ośrodka jest prowadzenie działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury w gminie Kikół.

Edukacja kulturalna oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców Gminy Kikół polega na ich współdziałaniu w różnego typu przedsięwzięciach kulturalnych inicjowanych przez OKGK, które odbywają się cyklicznie lub okolicznościowo. Poprzez uczestnictwo w takich wydarzeniach mieszkańcy są nie tylko obserwatorami, ale także współtwórcami życia kulturalnego. Uczestnictwo w kulturze to także warsztaty grupowe czy też indywidualne, które rozbudzają pasje, uzdolnienia i zainteresowania. To doskonała okazja do wymiany doświadczeń, zachęcania do wspólnego działania, podejmowania problemów kultury. Aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym przyczynia się do zdobywania nowych umiejętności, doświadczeń, wpływa na rozwój osobowości uczestników poprzez ich zaangażowanie. Wśród dzieci szczególnie kształtuje się aktywność i otwartość na innych, kreatywność.

Działalność Ośrodka Kultury Gminy Kikół w 2020 roku różniła się od dotychczasowej ze względu na pandemię COVID-19. W obliczu sytuacji epidemicznej kwestia bezpieczeństwa nabrała większego znaczenia. Wprowadzono nowe zasady mające ważny cel - ograniczenie możliwości zakażenia i zapewnienie maksimum poczucia bezpieczeństwa dla pracowników Ośrodka Kultury i osób przebywających w naszej instytucji.

W 2020 roku podczas pracy, mając na uwadze bezpieczeństwo i ochronę zdrowia, a także zminimalizowanie ryzyka zakażenia koronawirusem odbiorców oraz pracowników OKGK, stosowano się do aktualnych wytycznych ogłaszanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Głównego Inspektora Sanitarnego. Wszelkie decyzje dotyczące działalności OKGK dyrektor podejmował w porozumieniu z wójtem gminy. Choć sytuacja epidemiczna wymusiła zamknięcie instytucji dla odbiorców i gości, nie oznacza to, że nie funkcjonowała. Praca została przeniesiona do sieci. Ośrodek docierał do odbiorców za pośrednictwem wirtualnej przestrzeni: strona internetowa, facebook.

OKG był organizatorem m.in. takich wydarzeń jak:

- 1) Audycje muzyczne dla najmłodszych,
- 2) Współorganizacja WOŚP w Kikole,
- 3) Ferie Zimowe,
- 4) Muzykoterapia dla seniorów,
- 5) Walentynki w Bibliotece i Ośrodku Kultury Gminy Kikół,
- 6) Spotkanie choinkowe,
- 7) Gminny Dzień Kobiet,
- 8) Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych,
- 9) Gminne obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja,
- 10) Sportowy Weekend w Kikole,
- 11) Kikolskie Wyścigi Kajakowe,
- 12) Kikolski Rajd Rowerowy,
- 13) Dożynki Gminno – Parafialne,
- 14) Rocznica Powstania Warszawskiego,
- 15) Uroczystości związane z upamiętnieniem Święta Wojska Polskiego,
- 16) Obchody Święta Niepodległości.

## Sport

Na terenie Gminy Kikół znajdują się następujące obiekty sportu (i rekreacji):

- 3 sale gimnastyczne,
- 7 boisk,
- 10 palców zabaw,
- 2 siłownie.

Ponadto na terenie Gminy Kikół odbywają się następujące imprezy sportowe organizowane cyklicznie co roku:

- Sportowy Weekend w Kikole,

- Kikolski Rajd Rowerowy,
- Papieski Rajd Rowerowy,
- Kikolski Bieg dla Niepodległej,
- Bieg Kikolski,
- Kikolska Liga Orlika,
- Kikolski Wyścigi Kajakowe to przy współorganizacji ze Stowarzyszeniem Kultury i Rekreacji SYRENKA w Kikole.

### 1.2.2. Edukacja

W związku z pojawieniem się epidemii koronawirusa działalność szkół i przedszkoli podlegała ograniczeniom. Uczniowie realizowali zajęcia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Dyrektorzy szkół, przedszkoli opracowali wewnętrzne procedury bezpieczeństwa uwzględniając wytyczne organu prowadzącego, Głównego Inspektora Sanitarnego oraz Ministra Edukacji Narodowej.

#### Żłobki

Na terenie Gminy Kikół nie występują żłobki.

#### Wychowanie przedszkolne

Na terenie Gminy Kikół znajduje się jedno przedszkole – Kraina Bajek w Kikole.

Przedszkole zostało oddane do użytku 1 września 2020 roku. Wyposażono je w pomoce dydaktyczne i środki audiowizualne takie jak: tablice interaktywne, dywan interaktywny, zestaw projekcyjny z rzutnikiem, zestawy nagłośnieniowe, urządzenia wielofunkcyjne, laptopy, drukarki. Przedszkole wyposażono również w baseny z piłkami, zestawy piankowe, kącik rehabilitacyjny, mobilny lustrzany regał logopedyczny. Wszystko to zapewnia dzieciom lepsze szanse edukacyjne. Dzieci mają możliwość rozwijać swoje zainteresowania oraz sprawność ruchową.

Z dniem 01.09.2021r. Przedszkole Publiczne Kraina Bajek w Kikole weszło w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego (w skład, którego wchodzi również Szkoła Podstawowa im. I. A. Zboińskiego w Kikole).

#### Zdjęcie 2. Przedszkole "Kraina Bajek"



Źródło: Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 r.

Część przedszkolna Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kikole składa się z 5 sal lekcyjnych wyposażonych po 2 łazienki każda, dużą szatnię z dwiema łazienkami, stołówkę oraz kuchnię, w której obiady gotowane są na miejscu. Ponadto znajdują się tam również: pomieszczenie socjalne, pokój nauczycielski, gabinet dyrektora, gabinet intendenta, gabinet logopedy, WC personelu.

Ogólny poziom infrastruktury części przedszkolnej ocenia się na dobry. Część przedszkolna wyposażona jest sprzęt komputerowy (laptopy, komputery stacjonarne) oraz odtwarzacze DVD, telewizory, projektor multimedialny, tablice interaktywne, urządzenia wielofunkcyjne, tablety. Placówka korzysta z Internetu OSE. Do przedszkola uczęszczają dzieci w wieku od 2,5 do 6 lat. Praca opiekuńczo-wychowawcza, dydaktyczna w przedszkolu prowadzona jest w oparciu o obowiązującą podstawę

programową wychowania przedszkolnego zgodnie z przyjętymi programami wychowania przedszkolnego dla poszczególnych oddziałów. W przedszkolu organizowane są zajęcia dydaktyczne oraz zajęcia dodatkowe z logopedii, religii, języka angielskiego, oraz zajęcia z gimnastyki artystycznej.

Przedszkole udziela i organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Pomoc udzielana jest wychowankom przedszkola i ich rodzicom. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne udzielane wychowankowi, polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka wynikających w szczególności z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem.

Do przedszkola w roku szkolnym 2020/2021 uczęszczało 75 dzieci.

Działania przedszkola zapewniają dzieciom bezpieczeństwo. Zasady postępowania w przedszkolu kształtują postawę odpowiedzialności za działania własne i podejmowane w grupie, eliminują zagrożenia i wzmacniają właściwe zachowania. Dzieci w przedszkolu czują się bezpiecznie, wiedzą jakich zachowań się od nich oczekuje. Działania wychowawcze przedszkola są monitorowane i w razie potrzeb modyfikowane. Relacje między wszystkimi członkami społeczności przedszkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu.

W przedszkolu wspólnie z rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz w razie potrzeb modyfikuje.

Przedszkole dba o kształtowanie pozytywnego wizerunku w środowisku.

Priorytetem jest aby przedszkole postrzegane było jako instytucja godna zaufania i wychodząca naprzeciw potrzebom środowiska, rodziców i dzieci.

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną w 2020 r. wynosił 76,3% i był niższy niż w powiecie lipnowskim (77%) i niższy niż województwie kujawsko-pomorskim (84,5%).

Aktualnie w przedszkolu odnotowano następujące potrzeby:

- doposażenie i dostosowanie organizacji kuchni przedszkolnej do gotowania większej ilości obiadów (zakup sprzętu, rozbudowa kuchni),
- zakup kserokopiarki do pokoju nauczycielskiego,
- zakup drukarki do druku dwustronnego w kolorze do pokoju nauczycielskiego,
- wymiana starych zabawek na nowe (części wyposażenia przedszkola) oraz zakup klocków interaktywnych dla dzieci,
- wymiana starego sprzętu komputerowego na nowszy - 1 szt.,
- zakup mat piankowych (puzzle),
- w przyszłości odświeżenie sal lekcyjnych (malowanie).

### **Edukacja podstawowa**

Po ustaleniu planu sieci publicznych szkół podstawowych od dnia 01.09.2019 r. Gmina Kikół podzielona jest obwodami szkolnymi pomiędzy cztery placówki oświatowe:

- 1) Szkoła podstawowa w Zajeziorku,
- 2) Szkoła Podstawowa im. Ignacego Antoniego Zboińskiego w Kikole,
- 3) Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli,
- 4) Szkoła Podstawowa w Cieluchowie.

**Tabela 3. Plan sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Kikół, a także granice obwodów tych szkół, od dnia 1 września 2019 r.**

Lp.	Nazwa szkoły	Adres siedziby szkoły	Granice obwodu szkoły
1.	Szkoła podstawowa w Zajeziorku	Zajeziorko 38, 87-620 Kikół	Nie posiada obwodu.
2.	Szkoła Podstawowa im. Ignacego Antoniego Zboińskiego w Kikole	Targowa 6, 87-620 Kikół	Kikół, Kikół Wieś, Bielica, Boguchwała, Buchow, Jarczechowo, Lubin, Lubinek, Konotopie, Moszczonno, Wolęcin
3.	Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli	Wola 71a, 87-620 Kikół	Wola, Niedźwiedź, Wawrzonkowo, Hornówek, Trutowo, Wymyślin, Dąbrówka, Zajeziorko, Sumin, Walentowo
4.	Szkoła Podstawowa w Cieluchowie	Cieluchowo 8, 87-620 Kikół	Cieluchowo, Kołat, Kołatek, Nowopole, Rybniki, Korzyczewo, Grodzień, Janowo

Źródło: Opracowanie własne

### 1) Szkoła Podstawowa w Zajeziorku:

W roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów w szkole wynosiła 70.

Szkoła Podstawowa w Zajeziorku jest szkołą publiczną prowadzoną przez Stowarzyszenie Na Rzecz Pełnego Rozwoju Dzieci i Młodzieży. Początki działalności placówki to 01.09.2009 r. i od tego momentu następuje progres.

Przez ten okres nastąpił znaczący postęp i rozwój w bazie szkoły. Budynek został gruntownie zmodernizowany. Przeprowadzono liczne remonty wewnątrz budynków, mające na celu poprawę warunków i bezpieczeństwa pracy. Teren szkoły został ogrodzony, powstał plac zabaw oraz boisko wielofunkcyjne. Zmieniły się znacznie warunki pracy i edukacji, w każdej sali lekcyjnej znajduje się dostęp do Internetu, tablica interaktywna lub telewizor multimedialny, liczne pomoce edukacyjne. Szkoła posiada wewnętrzną sieć. Każdy uczeń posiada swoją szafkę na odzież oraz szafkę na przybory szkolne. Sale są widne, estetyczne, przyjazne dla ucznia.

W szkole funkcjonują dwa oddziały przedszkolne oraz klasy I –VIII. Do placówki uczęszczają dzieci z gmin: Kikół, Czernikowo, Zbójno, Chrostkowo. Wszystkie dzieci staraniem organu prowadzącego dowożone są do szkoły trzema busami.

W placówce zatrudniona jest wykwalifikowana, oddana pracy kadra pedagogiczna, która nieustannie podnosi kwalifikacje poprzez studia podyplomowe oraz szkolenia i kursy. Szkoła osiąga wysokie wyniki z egzaminów zewnętrznych na tle gminy, powiatu oraz województwa i kraju. Średnie uzyskiwane wyniki są często wyższe od wojewódzkich i krajowych. Podopieczni zdobywają wysokie miejsca w konkursach, zawodach na szczeblu gminnym, powiatowym, regionalnym, wojewódzkim, ogólnopolskim. Szkoła oferuje liczne zajęcia dodatkowe, rozwijające, wyrównawcze. Jest organizatorem wycieczek, warsztatów edukacyjnych, profilaktycznych.

Dzięki udziałowi w projektach, np. współfinansowanych z Urzędu Marszałkowskiego szkoła dysponuje bardzo bogatą bazą dydaktyczną, w tym: drukarki 3-D, roboty, nowoczesny sprzęt komputerowy, klimatyzatory w klasach, tablety, laptopy, przenośne laboratoria fizyczne i chemiczne, pakiety multimedialne, abonamenty internetowe dla uczniów, pomoce na zajęć z PPP.

Kontrole organu sprawującego nadzór pedagogiczny wskazują jednoznacznie, iż szkoła funkcjonuje w pełnym wymiarze, zgodnie z zasadami Prawa Oświatowego. Szkoła dba o potrzeby ucznia, rodzica, kadry pedagogicznej. Ścisła współpraca z organem prowadzącym, a także z instytucjami zewnętrznymi daje wymierne korzyści. Cały czas następuje rozwój placówki. Działaniami

na wielu płaszczyznach szkoła udowadnia, że jest nieodłącznym kulturalno-edukacyjnym elementem środowiska lokalnego.

Niewątpliwym osiągnięciem jest działalność w środowisku lokalnym, organizacja wielu imprez środowiskowych w dni wolne od pracy: choinka, Dzień Rodziny, wigilia, pikniki, wieczornice. Szkoła bardzo mocno angażuje w życie miejscowego społeczeństwa, jest swoistym centrum kultury.

Bardzo istotną rolę w strukturze odgrywają rodzice, którzy wykazują ogromne zaangażowanie, bezinteresowną pomoc podejmując różnego rodzaju przedsięwzięcia: bale, fantówki, kiermasze, co pozytywnie wpływa na życie szkoły. Rada Rodziców bierze czynny udział w organizacji życia szkoły, a jej działalność jest wartością znacznie podnoszącą ofertę placówki.

Zaangażowanie organu prowadzącego, pracowników szkoły, rodziców, lokalnej wspólnoty oraz pomoc instytucji wspierających dają szansę na dalszy rozwój placówki.

### **Zdjęcie 3. SP w Zajeziorku**



Źródło: <https://pomorska.pl/szkola-podstawowa-w-zajeziorku-zdjecia/ga/11512994/zd/21711540>

W roku szkolnym 2020/2021, ze względu na stan epidemiczny w Polsce oraz na podstawie aktów prawnych właściwego ministra i wytycznych GIS szkoła pracowała w trybie: stacjonarnym, zdalnym i hybrydowym. W czasie pracy zdalnej zajęcia realizowane były zgodnie z przyjętym we wrześniu tygodniowym rozkładem zajęć za pomocą aplikacji TEAMS. Rada pedagogiczna, uczniowie oraz rodzice zostali przeszkoleni z korzystania z aplikacji i jej wielu funkcji. Odbywały się szkolenia, rady szkoleniowe, szkolenia online z wykorzystaniem instytucji i firm wspierających naukę zdalną. Szkoła wspomagała nauczycieli i uczniów poprzez udzielenie niezbędnego do nauki i pracy zdalnej sprzętu komputerowego. Udostępniono:

- 25 tabletów OSE z opłaconym Internetem 50 GB;
- 14 laptopów - pozyskanych i udostępnionych przez UG w Kikole;
- 29 zestawów komputerowych, tabletów, laptopów- baza szkoły.

Każdy pracownik, uczeń mógł liczyć na pomoc techniczną, wsparcie sprzętowe. W okresie nauki zdalnej nauczyciele, uczniowie i rodzice zostali postawieni przed nowymi wyzwaniami w nowej wcześniej niespotykanej rzeczywistości. Dzięki ścisłej współpracy całej szkolnej społeczności, ciężkiej, wytężonej pracy, wytrwałości, poświęceniu, solidności, profesjonalizmowi, zaangażowaniu, dostosowaniu metod i form nauczania, został stworzony system, który pozwolił uczniowi realnie funkcjonować w edukacji zdalnej. System, który dawał uczniowi szansę na dalszy rozwój i minimalizował straty związane ze zmianą trybu nauczania. Uczeń mógł liczyć na pomoc ze strony nauczycieli, wychowawców, pedagoga. Mógł też korzystać z warsztatów, porad, konsultacji pedagogiczno-psychologicznych. W całym okresie nauki zdalnej działania szkoły wspierane były przez organ prowadzący, który starał się swoimi działaniami umożliwić dalszy rozwój placówki.

W 2020 r. w Szkole:

- dofinansowano studia podyplomowe dla nauczycieli,
- zorganizowano szkolenia dla nauczycieli,
- zorganizowano zajęcia dodatkowe dla uczniów i rodziców: warsztatu, porady, konsultacje, zajęcia interdyscyplinarne,
- zakupiono pomoce dydaktyczne,
- poszerzono ofertę edukacyjną o zajęcia z robotyki,
- zakupiono nowy sprzęt: pojedyncze ławki dla uczniów, sprzęt biurowy,
- wymieniono część ogrodzenia,
- wymieniono podłogi,
- rozbudowano plac zabaw;
- kontynuowano projekt z Funduszy Europejskich „Innowacyjna edukacja w Szkole Podstawowej w Zajeziorku”,
- podpisano umowę na nowy projekt „Edukacja na czasie”.

## **2) Szkoła Podstawowa im. Ignacego Antoniego Zboińskiego w Kikole:**

W roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów w szkole wynosiła 302.

Od dnia 01.09.2021r. Szkoła Podstawowa im. I. A. Zboińskiego w Kikole weszła w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Kikole (w skład, któregochodzi również Przedszkole Publiczne Kraina Bajek w Kikole).

W Szkole Podstawowej przy ul. Targowej 6 znajdują się: 15 sal lekcyjnych (w tym dwie pracownie komputerowe), pokój nauczycielski, 2 gabinety dyrektora, gabinet pedagoga, izba pamięci, biblioteka szkolna, sekretariat, 5 pomieszczeń socjalnych, 3 łazienki dla uczniów, 1 łazienka z dostosowaniem do osób niepełnosprawnych, 1 łazienka personelna, 2 sale do zajęć indywidualnych, szatnia. Przy budynku usytuowany został również kompleks boisk ORLIK oraz hala sportowa wraz z zapleczem pomieszczeń typu: szatnie, łazienki, kantorek wf-istów itp. Przy budynku znajdują się również 2 pomieszczenia świetlicy, kuchnia oraz stołówka szkolna.

W budynku Szkoły Podstawowej przy ul. Zboińskiego 1 znajdują się: gabinet nauczycielski, szatnia dla uczniów, sala widowiskowa GOK, 4 sale lekcyjne (w tym jedna pracownia komputerowa), 2 łazienki dla dzieci, 1 łazienka personelna, pomieszczenie socjalne.

Ogólny poziom infrastruktury części Szkoły Podstawowej ocenia się na dobry.

Szkoła wyposażona jest w sprzęty komputerowe (laptopy, komputery stacjonarne - w tym laptopy przyznane szkole z projektu Zdalna Szkoła i Zdalna Szkoła+). Ponadto w szkole znajdują się również: telewizory, drukarki wielofunkcyjne, projektory multimedialne, tablice interaktywne - niestety większa część tego sprzętu ma już 5-10 lat i nie nadaje się do prawidłowego użytkowania. Szkoła korzysta z Internetu OSE.

#### Zdjęcie 4. SP w Kikole



Źródło: <https://www.google.com/maps>

Budynek szkoły wraz z boiskami jest ogrodzony. Wyremontowano pomieszczenia należące do świetlicy szkolnej (poszerzenie wejścia, malowanie trzech pomieszczeń, korytarza, dwóch łazienek, wymiana baterii umywalkowych ściennych, zakup uchwyty do telewizora), szkolną bibliotekę oraz zakupiono ochronną płytę plexi do sekretariatu. Większość materiałów zakupiła Rada Rodziców, farby do malowania ścian szkoła otrzymała od Rady Rodziców i sponsora, malowania dokonali pracownicy obsługi.

Ze względu na sytuację epidemiczną w okresie nauki zdalnej wszystkie zajęcia odbywały się na platformie TEAMS zgodnie z planem lekcji. Nauczyciele prowadzili dodatkową dokumentację pracy zdalnej w raportach. Platforma Teams, Moodle oraz dziennik elektroniczny stały się również głównymi narzędziami komunikacyjnymi podczas szkoleń, warsztatów, posiedzeń rady pedagogicznej, zebrań z rodzicami, diagnozowania potrzeb podopiecznych. Osiągnięcia uczniów, sukcesy, ważne wydarzenia z życia szkoły, przedstawienia można było śledzić na bieżąco na stronie internetowej szkoły, w mediach społecznościowych i lokalnej prasie.

Dnia 31.08.2020r. SP w Kikole została objęta wsparciem w ramach projektu „Zdalna Szkoła” w formie przekazanego na rzecz szkoły sprzętu komputerowego w postaci laptopa w liczbie 11 szt. przeznaczonego do pracy i nauki uczniów oraz nauczycieli tej szkoły. Kolejnego wsparcia udzielono szkole w dniu 09.12.2020r. w postaci drugiego rządowego projektu „Zdalna szkoła+”, wówczas szkoła otrzymała 15 sztuk sprzętu komputerowego.

Na chwilę obecną w SP odnotowane następujące potrzeby:

- wymiana komputerów do sal informatycznych,
- remont podłogi sala nr 34,
- zakup kolorowej, dwustronnej drukarki na cele sekretariatu,
- zakup lodówki do kuchni szkolnej,
- remont 2 łazienek na piętrze budynku przy ul. Targowej 6,
- zabezpieczenie schodów (przed poslizgnięciem – zakup gum/wycieraczek ochronnych) lub wymiana ich pokrycia przed budynkiem szkoły przy ul. Zboińskiego 1,
- wymiana dachu nad halą sportową,
- malowanie korytarzy i wymiana kasetonów w przedsiionku hali sportowej,
- utwardzenie parkingu przy szkole przy ul. Targowej 6,
- usunięcie drzew modrzewi na parkingu szkoły przy ul. Targowej 6,
- ogólna modernizacja „ogrodu” szkoły.

#### 3) Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli:

W roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów w szkole wynosiła 99.

W malowniczym zakątku w gminie Kikół w powiecie lipnowskim tuż obok zabytkowego parku mieści się Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli – z ośmioma klasami oraz oddziałem przedszkolnym.

Uchwałą Rady Gminy Kikół z dnia 14 września 2015r. patronem szkoły została Irena Sendlerowa, kobieta która podczas II wojny światowej uratowała 2500 tysięcy dzieci. Od tego momentu życie szkoły nabrało blasku i wyznaczyło nowy kierunek działań zgodny z mottem patronki: "Wystarczy być dobrym człowiekiem".

W 2017 r. staraniem Rady Pedagogicznej, Samorządu Uczniowskiego oraz Rady Rodziców szkole nadano sztandar, który reprezentuje placówkę podczas uroczystości szkolnych, państwowych i imprezach promujących szkołę w kraju i na świecie. np. podczas zjazdów szkół sendlerowskich.

#### **Zdjęcie 5. SP w Woli**



Źródło: [https://spwola.eu/multimedia/galeria/szkola-im-ireny-sendlerowej-w-woli/#&gid=psgal\\_189\\_1&pid=1](https://spwola.eu/multimedia/galeria/szkola-im-ireny-sendlerowej-w-woli/#&gid=psgal_189_1&pid=1)

Szkoła posiada dobrze wyposażoną bazę dydaktyczną i lokalową:

- klasopracownie z tablicami multimedialnymi,
- pracownię komputerową,
- dziennik elektroniczny,
- bibliotekę z Internetowym Centrum Informacji Multimedialnej,
- gabinet pedagoga i logopedy,
- świetlicę szkolną,
- stołówkę,
- salę gimnastyczną wraz z boiskiem,
- plac zabaw dla najmłodszych,
- indywidualne szafki dla uczniów.

Uczniom szkoła proponuje bogatą ofertę edukacyjną: zajęcia z uczniem zdolnym, dydaktyczno-wyrównawcze, logopedyczne, języków obcych – angielski i niemiecki, rewalidacyjne, korekcyjno-kompensacyjne, socjoterapeutyczne, psychoterapeutyczne, matematyczne.

Wszystkim uczniom zapewnia wysoki poziom nauczania, świetnie wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, opiekę pedagoga, logopedy, nauczyciela wspomagającego. Bezpieczne warunki nauczania, również dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ciekawe wycieczki i kreatywne warsztaty, udział w projektach, grantach, konkursach oraz uroczystościach szkolnych i zewnętrznych. Istnieje też możliwość zdobycia karty rowerowej. Współpracuje ze środowiskiem lokalnym oraz licznymi organizacjami prowadzącymi działalność profilaktyczną, kulturalną, ekologiczną, sportową oraz charytatywną.

Placówka jest otwarta na nowoczesność i innowacyjność przy jednoczesnym pielęgnowaniu tradycji i kultury. Absolwent szkoły jest wyedukowany, tolerancyjny, odpowiedzialny oraz zawsze

gotowy, aby nieść pomoc zgodnie ze słowami patronki: „...najważniejsze na świecie i w życiu jest Dobro”.

Szkoła posiada 7 sal lekcyjnych, stołówkę, która jednocześnie pełni funkcję klasopracowni językowej, kuchnię, pracownię komputerową, świetlicę, salę gimnastyczną, zaadaptowaną z dawnego Domu Kultury, boisko szkolne. Każda izba lekcyjna wyposażona jest w tablicę multimedialną z rzutnikami, bądź projektory z ekranami lub ekrany dotykowe, wideoprojektory oraz drobny sprzęt nagłaśniający. Meble i sprzęty szkolne posiadają certyfikaty i dostosowane są do wzrostu uczniów. W klasach I-III uczniowie mają zapewnione miejsce do zabawy i odpoczynku.

W pracowni informatycznej znajduje się 17 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu. Szkoła posiada dziennik elektroniczny. Komputery nauczycielskie znajdują się w każdej klasie, świetlicy, pokoju nauczycielskim i bibliotece. Placówka posiada monitoring oraz Radiowęzeł „RADIOLA”. Radiowęzeł daje możliwość uświadomienia uczniom posiadanych predyspozycji i możliwości twórczych, rozwija zainteresowania, kształci postawy kreatywne, wszechstronnie rozwija ucznia, uczy pracy w zespole oraz stosowania technologii radiowej i komputerowej.

Teren szkoły jest ogrodzony. W budynku szkolnym zainstalowano monitoring wizyjny. Pomieszczenia szkolne, teren przed szkołą i sprzęt utrzymywane są w pełnej sprawności, i czystości. Ciągi komunikacyjne są oznaczone zgodnie z obowiązującymi przepisami. W szkole przeprowadzana jest kontrola wewnętrznych regulaminów i procedur. Za bezpieczeństwo uczniów podczas zajęć odpowiadają prowadzący je nauczyciele natomiast podczas przerw międzylekcyjnych nauczyciele zgodnie z opracowanym planem dyżurów. Uczniom dojeżdżającym szkoła zapewnia pobyt w świetlicy. Rozkład zajęć lekcyjnych skonstruowany jest z zachowaniem zasad higieny pracy umysłowej uczniów. Systematycznie, w ciągu całego roku szkolnego, prowadzone są zajęcia w zakresie bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej oraz organizowane konkursy, akcje i happeningi. W szkole prowadzona jest diagnoza zagrożeń oraz dokumentacja powypadkowa. Szkoła jest widoczna w środowisku lokalnym. W sposób różnorodny i ciekawy organizowane są imprezy i uroczystości.

Pandemia wpłynęła na organizację pracy szkoły. Uczniowie i nauczyciele Szkoły Podstawowej w Woli pozostawali w pracy zdalnej. Społeczność szkolna pracowała na programie Teams w czasie rzeczywistym, wynikającym z planu nauczania. Nauczyciele w miarę potrzeb mieli możliwość skrócenia lekcji na rzecz pracy samodzielnej bez udziału komputera. Dzięki projektowi „Zdalna Szkoła” i „Zdalna Szkoła +” szkoła otrzymała 14 laptopów. Dzięki temu nauka zdalna przebiegała bez zakłóceń. Stworzono regulamin wypożyczenia sprzętu do domu. Pedagog szkolny pełnił dyżur telefoniczny dla uczniów i rodziców. Dla uczniów z niepełnosprawnością stworzono możliwość nauczania stacjonarnego z zachowaniem zasad reżimu sanitarnego. W okresie pandemii korzystało czworo uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

#### **4) Szkoła Podstawowa w Cieluchowie:**

W roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów w szkole wynosiła 59.

Szkoła jest niewielką i kameralną placówką, która stwarza niepowtarzalne warunki do nauki, jest bezpieczna, monitorowana, uczniowie nie są w niej anonimowi, co powstrzymuje ich od zachowań, które są źle przyjęte w społeczności szkolnej, bądź odbiegające od tych promowanych w środowisku. Do każdego z uczniów nauczyciele podchodzą indywidualnie, co buduje niezwykłą reakcję na polu uczeń – nauczyciel oraz nauczyciel – rodzic. Szkoła stanowi centrum życia kulturalnego jak i społecznego wsi Cieluchowo i okolicy. Rodziny uczniów są bardzo często zapraszane na różne przedstawienia wystawiane przez ich dzieci, wieczory poetyckie, wieczornice, śpiewanie pieśni patriotycznych przy ognisku, pogadanki profilaktyczne czy imprezy integracyjne. Rodzice uczniów zawsze są gotowi wspomóc szkołę/nauczycieli w przygotowaniu większych przedsięwzięć jak np. choinka szkolna, która jest już naszą tradycją. Mała szkolna społeczność stara się również być wsparciem dla tych, którzy bardzo tego potrzebują, dlatego też tradycyjnie od kilku już lat współpracuje z Domem Pomocy Społecznej w Ugoszczu jak i Środowiskowy Dom Samopomocy „Koniczynka” w Suminie.

## Zdjęcie 6. SP w Cieluchowie



Źródło: <https://www.kikol.pl/urząd-gminy/jednostki-organizacyjne>

Szkoła posiada sale szkolne, które są kolorowe, zadbane, meble dostosowane odpowiednio do wzrostu uczniów i dzieci. Sale lekcyjne są dobrze wyposażone w pomoce dydaktyczne, tablice interaktywne, pomieszczenia mają stały dostęp do sieci internetowej.

Szkoła posiada również:

- w pełni wyposażoną salę komputerową,
- pomieszczenie świetlicowe,
- bibliotekę
- stołówkę, w której uczniowie spożywają gorące posiłki.
- kuchnię,
- plac zabaw dla najmłodszych,
- boisko szkolne,
- niepełnowymiarową salkę gimnastyczną.

Każdy uczeń ma dostęp do własnej szafki szkolnej, która jest zamykana na kluczyk. Zostały wymienione kamery monitoringu szkolnego na jakość HD, dzięki czemu szkoła posiada teraz obraz terenu, który jest pod stałą obserwacją oraz 24 – godzinną kontrolą.

Organizowane są wycieczki oraz imprezy szkole przy współpracy z Radą Rodziców, Gminą oraz sołectwem Cieluchowo i Kołat. Prowadzone są żywe lekcje historii, wyjazdowe zajęcia rozwijające zainteresowania oraz przedstawienia edukacyjno-profilaktyczne. Od 2012 roku szkoła współpracuje z Toruńskim Stowarzyszeniem Pomocy Szkole, a od 2016 dołączyła do współpracy również Fundacja Humanitarna. Dzięki ich wsparciu udało się łącznie przez te wszystkie lata łączyć fundusze, które przeznaczone były na różne potrzeby szkolne jak np. pomoce dydaktyczne, nagrody konkursowe, wyżywienie dla uczniów, wycieczki, paczki świąteczne.

Szkoła Podstawowa w Cieluchowie jest niewielką szkołą wiejską – stanowiącą centrum życia lokalnego we wsi Cieluchowo. Niewielkie klasy pozwalają na indywidualne podejście do ucznia, jak i na przyjazną i miłą atmosferę. Nauczyciele, pracujący w szkole uczą całe pokolenia rodzin zamieszkujących te tereny – dlatego też pozwala to utrzymywać bardzo pozytywne relacje z rodzicami uczniów. W 2021 – dzięki rezerwie oświatowej udało się pozyskać jeszcze więcej pomocy i materiałów, które pozwoliły na doposażenie sal przedmiotowych.

W 2021 roku w Szkole Podstawowej w Cieluchowie została przeprowadzona termomodernizacja budynku szkoły w skład której wchodziło: termomodernizacja dachu. demontaż starego pokrycia i założenie nowego z blacho dachówki, demontaż starych rynien, montaż instalacji odgromowej. Docieplone zostały ściany budynku oraz fundamenty. Wymieniona została stolarka okienna na strychu oraz drzwi do kotłowni. Wymieniono również instalację centralnego ogrzewania – stary kocioł na węgiel został zastąpiony ekologicznym na pellet.

Największym brakiem w szkole jest zbyt mało pomieszczeń na sale lekcyjne – dlatego też szkoła musiała zaangażować i zaadoptować stołówkę szkolną (minimum 3 klasy), ponadto szkoła nie posiada pełnowymiarowej sali gimnastycznej co też stanowi nie lada problem.

#### Edukacja ponadpodstawowa:

Na Gminy Kikół nie funkcjonują placówki ponadpodstawowe.

Poniższe tabele prezentują szczegółowe informacje na temat rodzajów i liczby placówek oświatowych oraz ich wychowanków.

**Tabela 4. Rodzaje i liczba placówek edukacyjnych oraz ich uczniów (2010-2020)**

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<b>Wychowanie przedszkolne</b>											
Liczba przedszkoli	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Liczba wychowanków w przedszkolach	73	78	85	85	88	81	40	74	77	76	48
Liczba nauczycieli w przedszkolach [etat]	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12	1	1	1	1	1
Liczba oddziałów przedszkolnych „0”	6	6	5	6	6	6	6	6	6	6	6
Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych „0”	82	107	94	94	93	92	80	103	100	98	100
Liczba nauczycieli w oddziałach „0” [etat]	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22	6,22
<b>Szkolnictwo podstawowe</b>											
Liczba szkół podstawowych	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Liczba uczniów w szkołach podstawowych	446	437	440	449	423	439	463	410	476	555	528
Liczba nauczycieli w szkołach podstawowych [etaty]	42,2	52,82	60,39	61,76	62,29	67,32	63,34	66	67,26	40,29	41,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Kikół

**Tabela 5. Liczba uczniów i oddziałów w poszczególnych szkołach w roku szkolnym 2019/2020**

L.p.	Szkoła	Rok szkolny 2019/2020				
		Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnio ucz. w klasie	Oddziały „0” (6 latki)	
					Liczba uczniów	Liczba oddziałów
1.	Szkoła podstawowa w Zajeziorku	70	8	8,75	28	2
2.	Szkoła Podstawowa im. Ignacego Zboińskiego w Kikole	302	15	20,13	18	1
3.	Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli	99	9	12	12	1
4.	Szkoła Podstawowa w Cieluchowie	59	7	8,42	15	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Kikół

**Tabela 6. Liczba uczniów w poszczególnych klasach w roku szkolnym 2019/2020**

Klasa	Rok szkolny 2019/2020
Klasa I	47
Klasa II	68
Klasa III	64
Klasa IV	38
Klasa V	90
Klasa VI	85
Klasa VII	55
Klasa VIII	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Kikół

### Wyniki sprawdzianów i egzaminów

Poniższe tabele przedstawiają wyniki egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2019/2020.

**Tabela 7. Średnie wyniki sprawdzianu ósmoklasisty w roku szkolnym 2019/2020**

	Gmina Kikół	Powiat Lipnowski	Województwo kujawsko-pomorskie	Kraj
Język polski	48	53	56	59
Matematyka	35	37	43	46
Język angielski	37	40	50	54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Kikół uzyskanych z OKE w Gdańsku

Z powyższych zestawień wynika, że wyniki egzaminów uczniów uczących się w szkołach na terenie Gminy Kikół są niższe niż dla powiatu chełmińskiego oraz województwa kujawsko-pomorskiego i niższe niż dla kraju.

### Sytuacja demograficzna a edukacja

Od wielu lat niż demograficzny powoduje sukcesywne zmniejszanie się liczby uczniów w szkołach. Niemniej jednak w ostatnich latach na terenie Gminy Kikół liczba uczniów wahała się.

**Tabela 8. Liczba uczniów w szkołach w latach 2004/2005 – 2019/2020**

Szkoła	Liczba uczniów w roku szkolnym															
	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020
Szkoła Podstawowa im. Ireny Sendlerowej w Woli	99	91	95	86	111	98	94	98	105	97	93	88	83	94	105	98
Szkoła Podstawowa im. I. A. Zboińskiego w Kikole	311	284	277	258	302	249	252	258	256	244	254	273	242	281	323	301
Szkoła Podstawowa w Cieluchowie	80	79	70	66	65	59	52	50	50	48	55	65	48	53	64	59
Szkoła podstawowa w Zajeziorku	-	-	-	-	-	43	39	34	36	34	37	37	37	48	63	70
<b>Razem szkoły podstawowe</b>	<b>490</b>	<b>454</b>	<b>442</b>	<b>410</b>	<b>478</b>	<b>446</b>	<b>437</b>	<b>440</b>	<b>449</b>	<b>423</b>	<b>439</b>	<b>463</b>	<b>410</b>	<b>476</b>	<b>555</b>	<b>528</b>
<b>Różnica w stosunku do roku poprzedniego</b>	-	-36	-12	-32	68	-32	-9	3	9	-26	16	24	-53	66	79	-27

### 1.2.3. Pomoc społeczna

#### GOPS w Kikole:

Zadania gminy z zakresu polityki społecznej na terenie Gminy Kikół realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem działalności Ośrodka jest organizowanie i wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej. Do zadań pomocy społecznej należy przyznawanie i wypłacanie świadczeń, prowadzenie pracy socjalnej, rozwój i prowadzenie niezbędnej infrastruktury społecznej czy rozwijanie nowych form pomocy.

#### Zdjęcie 7. GOPS w Kikole



Źródło: <https://www.google.com/maps>

Ośrodek jest powołany w celu realizacji zadań pomocy społecznej Gminy Kikół, w szczególności podejmuje działania zmierzające do zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz w miarę możliwości do życiowego ich usamodzielnienia, integracji tych osób ze środowiskiem.

Zadania Ośrodka obejmują w szczególności:

- 1) Tworzenie warunków funkcjonowania pomocy społecznej.
- 2) Analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej.
- 3) Przyznawanie i wypłacanie świadczeń przewidzianych ustawą o pomocy społecznej.
- 4) Pobudzanie społecznej aktywności w zaspokajaniu potrzeb życiowych osób i rodzin.
- 5) Pracę socjalną, rozumianą jako działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie.
- 6) Podejmowanie działań zapobiegającym wykluczeniu społecznemu, marginalizacji i patologiom społecznym.
- 7) Realizacja zadań wynikających z rządowych programów, mających na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin.
- 8) Podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy.

Rodziny korzystają z pomocy społecznej z powodu trudnej sytuacji socjalno-bytowej. Katalog powodów umożliwiających korzystanie z pomocy społecznej został określony w art. 7 Ustawy o pomocy społecznej. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kikole udzielał pomocy z powodów zebranych w poniższej tabeli.

**Tabela 9. Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej na terenie Gminy Kikół w latach 2010, 2014, 2019 i 2020.**

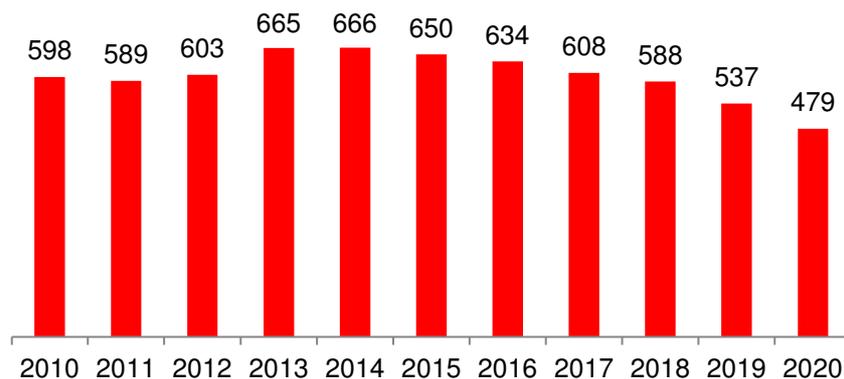
Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin				Liczba osób w tych rodzinach			
	2010	2014	2019	2020	2010	2014	2019	2020
Ubóstwo	136	143	259	231	398	281	641	578
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	1	2	7	4	1	2	7	6
Potrzeba ochrony macierzyństwa	79	67	75	72	399	335	384	361
Bezrobocie	396	501	291	253	1173	1260	762	667
Niepełnosprawność	142	140	125	125	433	406	323	319
Długotrwała choroba	61	74	125	117	175	157	268	236
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym:	165	134	69	72	779	560	294	296
- rodziny niepełne	49	51	26	32	148	141	77	87
- rodziny wielodzietne	88	44	17	19	527	272	115	125
Alkoholizm	3	0	1	2	6	0	1	2
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	6	1	3	1	6	1	4	1
Przemoc w rodzinie	2	1	1	2	10	2	4	12
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	-	-	-	0	-	-	-
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	5	4	2	2	16	13	2	3
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0	0	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS w Kikole

Jak wynika z powyższej tabeli największa liczba osób korzystających z pomocy społecznej robiła to z powodu ubóstwa oraz bezrobocia. Również na wysokim poziomie kształtował się powód związany z potrzebą ochrony macierzyństwa oraz niepełnosprawnością.

W roku 2019 pomocą społeczną objętych zostały 537 rodziny, a w 2020 roku stan ten wyniósł 479 rodzin. Na przestrzeni ostatnich lat ogólnie da się zauważyć tendencję spadkową. Niemniej w najbliższych latach można spodziewać się wzrostu liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z uwagi na sytuację pandemiczną. Wstępne diagnozy zapowiadają tragiczne skutki obecnej epidemii, w tym przede wszystkim wzrost bezrobocia, załamanie dochodów gospodarstw domowych, a w konsekwencji poszerzenie się sfery ubóstwa. Dlatego też nie ulega wątpliwości, że tak jak trzydzieści lat temu, systemowi pomocy społecznej przypadnie rola instytucji chroniącej obywateli przed skutkami (po) epidemicznego kryzysu ekonomicznego.

#### Wykres 4. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2020



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS w Kikole

Kwoty udzielonych świadczeń pomocy społecznej przedstawia poniższa tabela. Największa wartość, bo ok. 730 tys. zł przypadła w 2019 r. na specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi i tendencja ta utrzymała się również w roku 2020. Z kolei najmniejsze kwoty zostały przydzielone (zarówno dla roku 2019 jak i 2020) na schronienie.

**Tabela 10. Kwoty udzielonych świadczeń pomocy społecznej w Gminie Kikół w 2019 i 2020 r.**

Forma pomocy	Kwota świadczeń (zł) w 2019 r.	Kwota świadczeń (zł) w 2020 r.
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	729 562	677 343
Zasiłki stałe ogółem	267 614	239 897
Zasiłki okresowe ogółem	760 902	715 823
Schronienie	24 246	17 150
Posiłek	301 916	167 997
Usługi opiekuńcze ogółem	151 793	194 837
Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem	244 602	414 447

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS w Kikole

Ośrodek jest jednostką wykonującą również zadania w zakresie realizacji świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych oraz prowadzenia postępowań w sprawie świadczeń z funduszu alimentacyjnego w ramach upoważnień udzielonych przez Wójta Gminy, a także inne zadania przekazane do realizacji, jeżeli przepisy dopuszczają możliwość prowadzenia przez GOPS.

#### Świadczenie wychowawcze (500 plus):

Od dnia 1 kwietnia 2016 r. Ośrodek realizuje wypłatę świadczenia wychowawczego (500 plus), którego budżet na rok 2020 wyniósł 8.050.320 zł. W 2020 r. z pomocy w formie świadczenia wychowawczego skorzystało 755 rodzin na kwotę 7.981.623 zł.

#### Rządowy program „Dobry Start”:

W 2020 roku GOPS realizował program rządowy „Dobry Start”, którego budżet na 2020 rok wyniósł 300.060 zł. Tą formą pomocy objętych było 642 rodzin i wypłacono świadczenia na kwotę 290.400 zł.

#### Dodatki mieszkaniowe:

Świadczenie pieniężne wypłacone przez gminę osobom w trudnej sytuacji finansowej, służące dofinansowaniu do wydatków ponoszonych w związku z zajmowanym lokalem mieszkalnym.

#### Karta Dużej Rodziny:

Od 2014 roku gmina Kikół realizuje zadania związane z jej obsługą. Jest to system zniżek dla rodzin liczących przynajmniej troje dzieci. W 2020 r. wpłynęło 28 wniosków o wydanie KDR. Ogółem wydano 88 kart.

#### Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa (FEAD) 2014-2020:

W ramach współpracy z Bankiem Żywności w Toruniu w zakresie dystrybucji gotowych artykułów spożywczych w ramach Programu Operacyjnego „Pomoc Żywnościowa 2014 - 2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)” realizowanego w Podprogramie 2020, GOPS otrzymał 94.483,83 kg następujących artykułów spożywczych: olej rzepakowy, mleko UHT, koncentrat pomidorowy, szynka drobiowa, buraczki wiórki, ser dojrzewający, powidła śliwkowe, groszek z marchewką, fasola biała, ryż biały, filet z makreli, gołąbki w sosie pomidorowym, kasza gryczana, cukier biały, herbatniki, pasztet wieprzowy, makaron, sok jabłkowy.

#### Program „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020”:

Zadania wynikające z realizacji Programu wykonano poprzez zapewnienie: wyżywienia dzieciom w przedszkolach oraz gorącego posiłku w szkołach i pozostałym osobom otrzymującym pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej – w formie jednego gorącego dania w punkcie wydawania posiłków w Świetlicy Wiejskiej w Kikole oraz w Środowiskowym Domu Samopomocy „Koniczynka” w Suminie. Z pomocy w formie posiłków (dzieci w przedszkolu, szkole oraz dorośli) skorzystało 326 osób, natomiast 272 osoby otrzymało świadczenie pieniężne na zakup żywności (średnia wysokość jednego świadczenia to 229,62 zł).

#### Prace społecznie – użyteczne:

Program jest jedną z form przeciwdziałania całkowitemu wykluczeniu z rynku pracy, łagodzenia negatywnych skutków bezrobocia, możliwości aktywizacji osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, a korzystających z pomocy społecznej. Świadczenia dla osób wykonujących prace społecznie – użyteczne wypłacane są ze środków GOPS w ramach zadań własnych gminy oraz Funduszu Pracy Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie. Do prac społecznie – użytecznych w 2020 roku przystąpiło 41 osób. Kandydaci musieli być zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku i korzystać ze świadczeń pomocy społecznej. Osoba wykonująca prace społecznie-użyteczne mogła przepracować do 10 godzin tygodniowo.

#### System przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

Działania w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie realizowane są poprzez opracowanie „Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020 r. Celem programu jest stworzenie wsparcia i profesjonalnej pomocy rodzinom, w którym występuje zjawisko przemocy. W tym celu pracuje Zespół Interdyscyplinarny.

#### Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej:

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kikole przystąpił w 2020 roku do projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu

Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020 Oś priorytetowa 9 :Solidarne Społeczeństwo; Działanie 9.2 Włączanie społeczne Poddziałanie 9.2.1 Aktywne włączanie społeczne pt.” Nasze wsparcie- Twój sukces!”. W 2020 roku w projekcie uczestniczyło 25 osób - podopiecznych Ośrodka Pomocy Społecznej. Uczestnicy projektów ramach „Aktywne włączenie społeczne” uczestniczyli w zajęciach grupowych i indywidualnych z psychologiem oraz w zajęciach oraz psychologiem. W ramach zadania „Aktywne włączenie zawodowe” uczestnicy projektu uczestniczyli w zajęciach indywidualnych z doradcą zawodowym oraz ukończyli następujące kursy zawodowe:.

- a) Kasjer – sprzedawca z obsługą kasy fiskalnej – 6 osób.
- b) Kurs florystyczny – 8 osób.
- c) Opiekun osób starszych i niepełnosprawnych – 11 osób.

W marcu 2020 r. całe społeczeństwo, a także ośrodki pomocy społecznej stanęły naprzeciw nowemu wyzwaniu zorganizowania pomocy dla osób i rodzin w związku z pojawieniem się zagrożenia koronawirusem COVID -19. Działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kikole w epidemii skupiły się na :

- koordynacji i dostarczaniu żywności osobom w kwarantannie;
- dbaniu o osoby starsze, samotne i niepełnosprawne;
- utrzymaniu kontaktu z rodzinami, które jeż korzystały z pomocy.

Gmina Kikół przystąpiła do programu rządowego „Wspieraj Seniora”, którego celem jest ochrona przed zakażeniem COVID – 19 osób w wieku 70 lat i więcej, którzy zdecydowali się pozostać w domu. Celem programu jest zabezpieczenie artykułów podstawowej potrzeby w tym artykułów spożywczych oraz środków higieny osobistej osobom w wieku 70 lat i więcej.

Ponadto Ośrodek na środki ochrony indywidualnej w 2020 roku z własnych środków wydał kwotę wys. 11.157 zł . Środki te przeznaczono głównie na zakup rękawic jednorazowych oraz płynów do dezynfekcji.

W 2020 roku Ośrodek dostarczał żywność osobom będących w kwarantannie z terenu naszej gminy. W 2020 roku dostarczono żywność dla 25 rodzin w tym 7 osób przebywało w kwarantannie zbiorowej w Środowiskowym Domu Samopomocy w Suminie.

#### **1.2.4. Ochrona zdrowia**

Na terenie Gminy Kikół znajduje się NZOZ „Na Złotej Górze”. Gmina Kikół podejmuje wiele działań na rzecz ochrony zdrowia mieszkańców; poprawy jakości ich życia oraz łatwiejszego dostępu do specjalistycznych badań profilaktycznych, aby zmniejszyć ryzyko zachorowań.

## Zdjęcie 8. NZOZ w Kikole



Źródło: <https://www.google.com/maps>

Gmina Kikół podejmuje wiele działań na rzecz ochrony zdrowia mieszkańców, poprawy jakości ich życia oraz łatwiejszego dostępu do specjalistycznych badań profilaktycznych, aby zmniejszyć ryzyko zachorowań. W 2020 r. podobnie jak w latach ubiegłych nawiązywana była współpraca z instytucjami, zajmującymi się organizacją bezpłatnych badań profilaktycznych.

Liczba porad udzielonych w 2020 roku w ramach podstawowej, jak i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (porady lekarskie) wynosiła 25 024. Da się zauważyć, że na przestrzeni ostatnich lat liczba ta spadała.

**Tabela 11. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Gminy Kikół (2013-2020)**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podstawowa opieka zdrowotna - porady	28 382	25 577	24 409	29 794	30 894	30 503	28 890	25 024
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie	28 382	25 577	24 409	29 794	30 894	30 503	28 890	25 024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W Gminie funkcjonują dwie apteki.

### 1.2.5. Działalność organizacji pozarządowych

Gmina Kikół posiada opracowany Program współpracy organów Gminy Kikół z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego.

Celem głównym programu jest kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego i rozwiązywanie problemów społecznych w środowisku lokalnym, poprzez budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy gminą a organizacjami pozarządowymi.

Cele szczegółowe programu to:

- 1) podniesienie jakości życia i pełniejsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców gminy poprzez zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych;

- 2) stworzenie warunków do powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej;
- 3) promocja działalności organizacji pozarządowych;
- 4) wykorzystanie potencjału i możliwości organizacji pozarządowych;
- 5) otwarcie na innowacyjność i konkurencyjność w wykonywaniu zadań publicznych;
- 6) integracja organizacji pozarządowych realizujących zadania publiczne;
- 7) promowanie i wzmocnienie postaw obywatelskich;
- 8) podnoszenie skuteczności i efektywności działań w sferze zadań publicznych;
- 9) międzypokoleniowa integracja mieszkańców gminy.

Przedmiotem współpracy Gminy Kikół z organizacjami pozarządowymi jest:

- 1) realizacja zadań gminy: ochrona i promocja zdrowia, działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym, wypoczynek dzieci i młodzieży, kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, działalność na rzecz kombatanów i osób represjonowanych, turystyka i krajoznawstwo, działalność charytatywna, pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób;
- 2) określenie potrzeb społecznych i sposobów ich zaspakajania;
- 3) podwyższanie efektywności działań kierowanych do mieszkańców gminy.

Na terenie Gminy Kikół znajdują się następujące organizacje pozarządowe:

**Tabela 12. Organizacje pozarządowe Gminy Kikół**

L.p.	Nazwa	Cel działania organizacji	Rok założenia
1.	Klub Sportowo-Rekreacyjny „Ogończyk”	Popularyzacja kultury fizycznej i sportu itp.	2002
2.	Gminny Klub Sportowy „Kikolanka”	Aktywacja sportowa	2014
3.	Koło Gospodyń Wiejskich Grodzień	Działania związane z wszelkim rozwojem kobiet itp.	2017
4.	Stowarzyszenie Emerytów Gminy Kikół	Tworzenie funduszy na cele socjalno-bytowe, działania profilaktyczne z zakresu ochrony zdrowia, organizacja zajęć edukacyjnych itp.	2017
5.	Stowarzyszenie Przyjazna Wieś	Działalność na rzecz odnowy, promocji i rozwoju wsi Lubin, organizacja czasu wolnego dzieciom, rozwój przedsiębiorczości kobiet itp.	2017
6.	Klub Seniora „Jesienny Liść” w Kikole	Promocja działalności z zakresu aktywności kulturalno-społecznej koła, nawiązywanie kontaktów z innymi stowarzyszeniami, wspieranie rozwoju zainteresowań itp.	2018
7.	Stowarzyszenie Kultury i Rekreacji „Syrenka” w Kikole	Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, turystyki i rekreacji, integracja	2019

		międzypokoleniowa, aktywizacja społeczna itp.	
8.	Stowarzyszenie Umożliwiające Restaurację Tradycji	Działalność na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, promocja organizacja wolontariatu, organizacja zajęć edukacyjnych itp.	2015
9	Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Kikół	Rozwijanie wiedzy o regionie, kształtowanie postaw społecznych, inspirowanie do podejmowania działań z zakresu kultury i sztuki itp.	2002
10	Stowarzyszenie na Rzecz Pełnego Rozwoju Dzieci i Młodzieży	Prowadzenie działalności edukacyjnej (Szkoła Podstawowa)	2009
11	Towarzystwo Rozwoju Partnerstwa Lokalnego „Szansa”	Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i partnerstwa, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, promocja zdrowia itp.	2004
12	Stowarzyszenie Stadnina Koni Sumin	Propagowanie jeździectwa, sportów hippicznych, rekreacji sportowej, jazdy konnej oraz hipoterapii, szkolenie zwierząt, propagowanie zdrowego trybu życia, aktywności ruchowej itp.	2021
13	Stowarzyszenie Kurkowe Bractwo Strzeleckie Ziemi Dobrzyńskiej	Pielęgnowanie i propagowanie idei patriotycznych, tradycji historycznych oraz dziedzictwa kulturowego itp.	2008
14	Karmelicka Ochotnicza Straż Pożarna w Trutowie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, itp.	2001
15	Gminny Związek Ochotniczych Straży Pożarnych w Kikole	Zrzeszenie OSP oraz sprawowanie nad nimi opieki, realizacja zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej, rozwijanie i pogłębianie samorządnych demokratycznych form działalności itp.	2002
16	Związek Plantatorów Buraka Cukrowego w Ostrowitem	Działanie na rzecz rozwoju produkcji buraka cukrowego, obrona interesów zawodowych i społecznych itp.	2010
17	Ochotnicza Straż Pożarna w Cieluchowie	Zapobieganie pożarom, współdziałanie z instytucjami i stowarzyszeniami, prowadzenie działalności mającej na celu informowanie ludności o istniejących zagrożeniach, itp.	2001
18	Ochotnicza Straż Pożarna w Woli (nieaktywne)	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, itp.	2001
19	Ochotnicza Straż Pożarna w Lubinie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, itp.	2001

20	Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzeniu	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, itp.	2007
21	Ochotnicza Straż Pożarna w Moszczonem	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, informowanie ludzi o istniejących zagrożeniach itp.	2007
22	Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrówce  (nieaktywne)	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, informowanie ludności o istniejących zagrożeniach itp.	2001
23	Ochotnicza Straż Pożarna w Hornówku  (nieaktywne)	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, informowanie ludzi o istniejących zagrożeniach, itp.	2007
24	Ochotnicza Straż Pożarna w Kikole	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami, branie udziału w akcjach ratowniczych, informowanie ludzi o istniejących zagrożeniach itp.	2001
25	Fundacja kształtowania świadomości europejskiej oraz wspierania inicjatyw gospodarczych "euro przyszłość"	Wspieranie inicjatyw na rzecz podnoszenia świadomości społecznej w zakresie rozwoju społeczno- gospodarczego i ochrony środowiska związanych z procesem integracji europejskiej, wspieranie i doskonalenie zasobów ludzkich poprzez szkolenia gospodarcze, wyrównywanie szans bytowo kulturalnych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich itp.	2003
26	Kółko rolnicze w Lubinie  (nieaktywne)	Utrwalenie własności i prawa dziedziczenia indywidualnych gospodarstw rolnych, równoprawne traktowanie zawodu rolnika, obrona praw i interesów zawodowych, materialnych, socjalnych i bytowych	2002
27	Kółko rolnicze w Zajeziorku  (nieaktywne)	Utrwalenie własności i prawa dziedziczenia indywidualnych gospodarstw rolnych, równoprawne traktowanie zawodu rolnika, obrona praw i interesów zawodowych, materialnych, socjalnych i bytowych	2002
28	Kółko rolnicze w Kikole  (nieaktywne)	Utrwalenie własności i prawa dziedziczenia indywidualnych gospodarstw rolnych, równoprawne traktowanie zawodu rolnika, obrona praw i interesów zawodowych, materialnych, socjalnych i bytowych	2002

29	Kółko rolnicze w Konotopiu  (nieaktywne)	Utrwalenie własności i prawa dziedziczenia indywidualnych gospodarstw rolnych, równoprawne traktowanie zawodu rolnika, obrona praw i interesów zawodowych, materialnych, socjalnych i bytowych	2002
----	--	--	------

Źródło: Opracowanie własne

### 1.2.6. Bezpieczeństwo

Na terenie Gminy Kikół znajduje się Posterunek Policji, który mieści się na ulicy Toruńskiej. Obejmuje on swoją właściwością terenową Gminy Kikół i Chrostkowo. Ponadto w newralgicznych miejscach Kikoła został założony monitoring, którego zasięg obejmuje skwer w centrum Kikoła oraz teren nad jeziorem kikolskim. W planach jest rozbudowa monitoringu na poszczególne przejścia dla pieszych.

W dwóch poniższych tabelach zebrano najważniejsze informacje z policji dotyczące bezpieczeństwa na terenie Gminy Kikół.

**Tabela 13. Interwencje i zdarzenia na terenie Gminy w latach 2015-2020**

Interwencje i zdarzenia	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Interwencje publiczne	458	515	475	260	499	716
Interwencje domowe	94	101	100	47	46	87
Niebieskie karty	11	14	21	22	28	12
Wypadki	4	2	3	4	5	3
Kolizje	59	81	60	49	54	43
Zabici	1	1	1	1	2	0
Ranni	3	5	2	3	3	3

Źródło: Kierownik Posterunku Policji w Kikole KPP w Lipnie

Jak wynika z powyższej tabeli w ostatnich latach znacząco zwiększyła się liczba interwencji publicznych.

Na terenie Gminy Kikół działa 7 Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych typu „S”: Kikół, Lubin, Moszczonno, Grodzień, Hornówek, Cieluchowo i KOSP Wola. Dysponują one samochodami ratowniczo – gaśniczymi: 3 średnimi i 7 lekkimi. Jednostka OSP Kikół włączona jest od 1997 roku do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego i to ona w głównej mierze uczestniczy w akcjach ratowniczo – gaśniczych na terenie gminy.

Do zapewnienia gotowości bojowej poza samochodami służy też specjalistyczny sprzęt, wśród którego są motopompy pożarnicze o wyd. M16/8, motopompa pożarnicza M8/8, pompy szlamowe i

plywające; zestawy ratownictwa technicznego, pilarki do drewna i do betonu i stali, ponton, agregaty prądotwórcze, aparaty nadciśnieniowe i czujniki bezruchu do ochrony dróg oddechowych, węże tłoczne i ssawne, drabiny wysuwane i nasadkowe. Spośród sprzętu alarmowania i łączności Jednostki dysponują syrenami ręcznymi i elektrycznymi (w tym dwie mają możliwość zdalnego uruchomienia), są radiostacje stacjonarne na stałe w strażnicach, radiostacje nasobne, radiostacje samochodowe.

**Tabela 14. Zestawienie ilości zdarzeń, zastępów oraz ratowników na terenie Gminy Kikół w latach 2016 - 2021**

	Rok 2016			Rok 2017			Rok 2018			Rok 2019			Rok 2020			Rok 2021		
	Ilość	Załóg	Strażaków	Ilość	Załóg	Strażaków	Ilość	Załóg	Strażaków	Ilość	Załóg	Strażaków	Ilość	Załóg	Strażaków	Ilość	Załóg	Strażaków
Pożary	27	36	179	12	16	77	24	39	185	29	62	260	16	30	143	17	44	189
Miejscowe zagrożenia	48	53	233	65	91	396	81	98	474	47	83	322	37	56	238	136	197	800
Alarmy fałszywe	1	2	11	1	2	11	1	2	9	0	0	0	3	4	16	2	4	16

Źródło: Naczelnik Wydziału Operacyjno-Rozpoznawczego KP PSP w Lipnie

Mając na uwadze, iż Jednostki OSP poza działaniami gaśniczymi coraz częściej uczestniczą w likwidacji skutków zdarzeń związanych z wypadkami drogowymi Gmina Kikół pozyskała w 2020 roku środki zewnętrzne w ramach Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Zakupiono narzędzie hydrauliczne typu kombi (nożyco – rozpieracz) oraz ubrania specjalne, hełmy kompletne, buty strażackie gumowe, buty strażackie skórzane i rękawice specjalne (10 kompletów) dla Jednostki KOSP Wola. Łączna wartość zakupionego sprzętu to 60 000 zł przy 1% wkładzie własnym wynoszącym 600 zł.

## 2. Sfera przestrzenna

### 2.1. Środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe

#### 2.1.1. Rzeźba terenu

Pod względem geomorfologicznym teren Gminy Kikół powstał w wyniku działalności lodowca i wód fluwioglacjalnych. Procesy erozji, akumulacji i denudacji przebiegały podczas zlodowaceń plejstoceńskich i okresów interglacjalnych. Obszar ten zwany Pojezierzem Dobrzyńskim odwadniany jest przez prawobrzeżne dopływy Wisły, tj. Mień, Strugę Chełmińską, Skrwę Prawą, mniejsze ciekły (Wierzbianka, Bętlewianka, Grabianka i Pokrzywa) oraz dopływy Drwęcy: Rypienicę, Róziec i Lubiankę.

Pojezierze stanowi przedłużenie jednostek geomorfologicznych wyróżnionych na Wysoczyźnie Kujawskiej oraz od strony południowej sąsiaduje z Kotliną Płocką. Powierzchnia rozciąga się na poziomie 90 – 120 m n.p.m. i jest lekko nachylona w kierunku Wisły. Od północnego-zachodu jest to

płaska morena denną, na której występują niewysokie pagórki i liczne rynnowate zagłębienia oraz dolinki wód roztopowych, zaś wzdłuż wschodniego krańca rozciąga się obszar sandru<sup>4</sup>.

Obszar gminy zbudowany jest ze żwirów i piasków wodnolodowcowych oraz glin zwałowych, miejscami z piasków z glazami akumulacji lodowcowej. Wokół jezior natomiast występują piaski, mułki i margle jeziorne<sup>5</sup>.

### 2.1.2. Gleby

Na terenie Gminy Kikół przeważają gleby zasobne w próchnicę i składniki pokarmowe, niezbędne do rozwoju rolnictwa. Są to głównie gleby płowe i brunatne rozwinięte na podłożu glin morenowych. Zajmują one łącznie powierzchnię około 7 372 ha. Wśród nich ponad 2 400 ha stanowią gleby najwartościowsze, mieszczące się w przedziale II-IIIb klasy bonitacyjnej. Pozostałe to gleby klas IVa-IVb. Bardzo istotne z ekologicznego punktu widzenia gleby hydromorficzne zajmują powierzchnię 650-700 ha. W znacznej części są one użytkowane jako trwałe użytki zielone. Gleby niskich klas bonitacyjnych (V-VI) zajmują natomiast powierzchnię około 800 ha. Nie tworzą one zwartych kompleksów, występują w formie różnopoверхniowych „wysp”. Gleby te stanowią główne siedlisko lasów oraz wykorzystywane są jako słabe użytki rolne.

Tym samym pod względem urodzajności gleby na obszarze Gminy Kikół odznaczają się dużym zróżnicowaniem, a znaczny ich udział stanowią gleby wysokich klas bonitacyjnych. Wg klasyfikacji bonitacyjnej gleb 87,8% gruntów rolnych należy do klasy II – IVb, w tym 32,7% do klas II – IIIb. W rozmieszczeniu przestrzennym zlokalizowane są głównie w północno - zachodniej i południowo-wschodniej części gminy, przede wszystkim w sołectwach: Zajeziórze, Dąbrówka, Hornówek, Trutowo, Walentowo, Wola, Sumin, Wołęcín, Janowo. W rolniczej przydatności tworzą kompleksy pszenne dobre i żytnie bardzo dobre. Cechują się dobrą urodzajnością i zasobnością w składniki pokarmowe dla roślin uprawnych. Wzbogacane nawozami organicznymi i mineralnymi, stanowią dobre siedlisko dla gatunków roślin uprawnych o dużych wymaganiach<sup>6</sup>.

### 2.1.3. Szata leśna

Gmina Kikół charakteryzuje się słabo rozwiniętą funkcją leśną. Głównym gatunkiem występującym w lasach na obszarze gminy jest sosna z domieszką brzozy i olszy. W strukturze wiekowej dominują drzewostany młode 50-60 lat. W związku z niskim poziomem lesistości w gminie duże znaczenie odgrywają tu zespoły roślinności krzewiastej oraz zadrzewienia przydrożne, śródpolne i przyzagrodowe<sup>7</sup>.

Pod względem wskaźnika lesistości Gmina Kikół zalicza się do gmin o małej lesistości, jest jednym z najmniej zalesionych obszarów w powiecie lipnowskim. Powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 253,67 ha, co stanowi jedynie 2,6% ogólnej powierzchni gminy. Jest to wartość zdecydowanie niższa niż średnia dla powiatu lipnowskiego (23,1%), jak i dużo niższa niż dla województwa kujawsko-pomorskiego (23,5%).

---

<sup>4</sup> Raport o stanie Gminy Kikół za 2020 rok

<sup>5</sup> Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Kikół

<sup>6</sup> Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Kikół

<sup>7</sup> Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kikół

**Tabela 15. Lasy na terenie Gminy Kikół**

	2010	2015	2020
Grunty leśne ogółem (ha)	229,70	237,06	254,58
Lasy ogółem (ha)	228,90	236,15	253,67
Lesistość w %	2,3	2,4	2,6
Grunty leśne publiczne ogółem (ha)	84,70	83,06	83,85
Grunty leśne prywatne (ha)	145,00	154,00	170,73
Lasy publiczne ogółem (ha)	83,90	82,15	82,94
Lasy prywatne ogółem (ha)	145,00	154,00	170,73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

## 2.1.4. Wody powierzchniowe i podziemne

### Wody powierzchniowe

Gmina Kikół znajduje się prawie w całości w obrębie zlewni rzeki Drwęcy. Tylko południowo-wschodnie fragmenty położone są w obszarze zlewni rzeki Mień. Obie rzeki są bezpośrednimi dopływami Wisły. Główną oś hydrograficzną Gminy Kikół stanowi rzeka Lubianka, biorąca swój początek z Jeziora Kikolskiego. Odwadnia ona przeważającą część gminy, poza północno-wschodnimi fragmentami, które położone są w zlewni rzeki Ruziec.

Ważnym elementem hydrograficznym gminy są jeziora. Dogodne zlokalizowanie Gminy Kikół na Pojezierzu Dobrzyńskim sprawia, że znajdują się tu liczne, malowniczo usytuowane jeziora. Przez środkowo – zachodnią i północną część gminy przebiegają jeziora rynnowe polodowcowe: Konotopie, Sumińskie, Kikolskie, Steklińskie i Moszczonne.

Największe z nich to jezioro Sumińskie o powierzchni 129,5 ha, które wchodzi w skład dorzecza rzeki Lubianki. Dno jeziora ma owalny kształt rynny, z przegłębieniem w części północnej. Brzegi są niskie i płaskie, tylko fragment zachodniego brzegu jest nieco wzniesiony. Zbiornik położony jest na obszarze bezleśnym.

Drugie z największych na terenie gminy jest jezioro Kikolskie o powierzchni 72,1 ha, które również wchodzi w skład dorzecza rzeki Lubianki. Jezioro cechuje się owalnym kształtem i regularną linią brzegową. Stoki niszki jeziornej opadają łagodnie w kierunku najgłębszej partii zbiornika, którego dno jest płaskie. Brzegi są niskie i częściowo podmokłe. Jezioro otaczają przede wszystkim łąki i pastwiska.

Obraz sieci hydrograficznej gminy uzupełniają liczne mniejsze jeziora, stawy oraz oczka wodne. Jest to szczególnie widoczne w części południowo-wschodniej oraz północnej. Występuje także sieć drobnych cieków i rowów otwartych, będących elementami systemów melioracyjnych. Mają one zwykle charakter okresowy i funkcjonują głównie w okresie wiosennym<sup>8</sup>.

<sup>8</sup> Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Kikół

## Wody podziemne

Na terenie powiatu lipnowskiego wody podziemne o zasobach użytkowych występują w czwartorzędowych, trzeciorzędowych i kredowych utworach wodonośnych. Znaczenie ponad lokalne posiadają głównie wody czwartorzędowe, które są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę.

Jakość eksploatowanych na obszarze powiatu lipnowskiego wód podziemnych jest dobra. Dominują wody II klasy czystości, tzn. wody średniej jakości. Większość zasobów wód podziemnych na terenie powiatu lipnowskiego jest zdatna do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a na cele konsumpcyjne po wykonaniu prostych metod uzdatniania, polegających głównie na usuwaniu naturalnych pierwiastków.

## Zagrożenie powodziowe

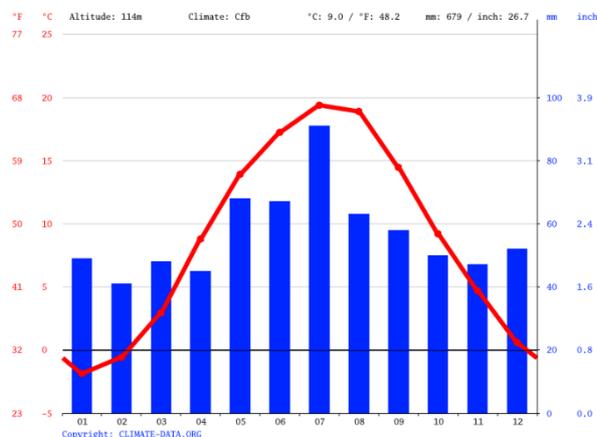
Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego przebiega dział wodny I-go rzędu, który rozdziela dorzecze Wisły i Odry. Połączeniem tych rzek jest Kanał Bydgoski. Na terenie województwa jest wiele miejsc zagrożonych zalaniem, jednak nie należy do nich Gmina Kikół.

### 2.1.5. Klimat

Wg <https://pl.climate-data.org> na terenie Gminy Kikół klimat jest umiarkowany ciepły. Znaczne opady deszczu występują nawet w najsuchszych miesiącach. Ten klimat jest określany jako Cfb zgodnie z klasyfikacją klimatów Köppena-Geigera. Średnia roczna temperatura wynosi 9.0 °C. W tym obszarze średnioroczne opady to 679 mm.

Na kolejnym wykresie przedstawiono klimatogram Gminy.

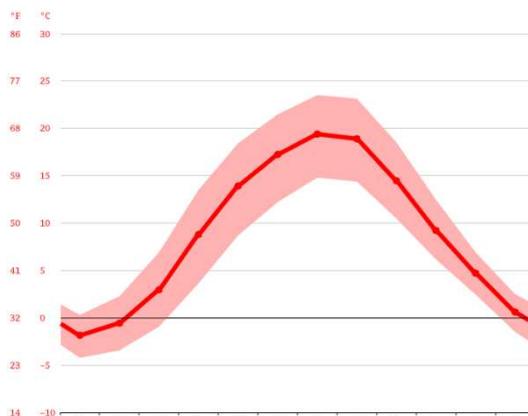
#### Wykres 5. Klimatogram Gminy Kikół



Źródło: <https://pl.climate-data.org>

Najsuchszym miesiącem jest luty, z 41 mm opadów. Największe opady pojawiają się w lipcu, ze średnią 91 mm.

## Wykres 6. Wykres temperaturowy Gminy Kikół



Źródło: <https://pl.climate-data.org>

Najcieplejszym miesiącem w roku jest lipiec, ze średnią temperaturą 19.4 °C. Najniższa średnia temperatura w roku występuje w miesiącu styczniu i wynosi ok -1.9 °C.

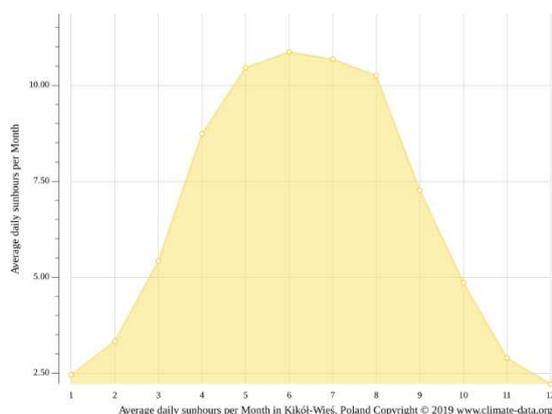
## Wykres 7. Tabela klimatu Gminy Kikół

	styczeń	lut	Marsz	Kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień
Śr. Temperatura (° C)	-1.9	-0.6	3	8.8	13.9	17.2	19.4	18.9	14.5	9.2	4.7	0.6
Min. Temperatura (° C)	-4.2	-3.5	-0.9	3.6	8.7	12.2	14.8	14.4	10.5	6.2	2.4	-1.5
Max. Temperatura (° C)	0.3	2.3	6.9	13.5	18.4	21.5	23.5	23.1	18.5	12.5	6.9	2.5
Opady / Opady deszczu (mm)	49	41	48	45	68	67	91	63	58	50	47	52
Wilgotność (%)	85%	82%	76%	68%	67%	66%	70%	69%	73%	80%	87%	85%
Deszczowe dni (d)	8	7	8	7	9	9	10	8	7	8	8	9
Godziny słoneczne (g)	2.5	3.3	5.4	6.7	10.5	10.9	10.7	10.3	7.3	4.9	2.9	2.2

Źródło: <https://pl.climate-data.org>

Różnica w opadach pomiędzy najsuchszym a najmokrzejszym miesiącem wynosi 50 mm. Wahania temperatury w trakcie roku wynoszą 21.3 °C. Najwyższą wilgotność względną notuje się w listopadzie (86.51 %). Najniższą w czerwcu (66.43 %). W lipcu (13.20 dni) występuje średnio najwięcej deszczowych dni w miesiącu. Najmniej dni deszczowych notuje się we wrześniu (9.60 dni). Lato zaczyna się na końcu czerwca i kończy we wrześniu.

## Wykres 8. Godziny słoneczne Gminy Kikół



Źródło: <https://pl.climate-data.org>

W Gminie średnio w czerwcu odnotowuje się największą liczbę słonecznych godzin dziennie. W czerwcu jest średnio 10.68 godzin słonecznych dziennie. W styczniu średnio odnotowuje się najniższą liczbę słonecznych godzin dziennie. W styczniu jest średnio 2.22 godzin słonecznych dziennie. Gmina przez cały rok liczy się około 2422.88 słonecznych godzin. Średnio w miesiącu jest 79.44 godzin słonecznych.

### **2.1.6. Ochrona przyrody**

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody prowadzonym przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska na terenie Gminy Kikół znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- obszar chronionego krajobrazu.

#### **Obszary Chronionego Krajobrazu:**

##### Drumliny Zbójeńskie:

Pod względem fizyczno-geograficznym położony jest w obrębie Wysoczyzny Dobrzyńskiej. Rzeźba powierzchni terenu charakteryzuje się wyjątkowo dużym urozmaiceniem. Wiąże się ona z występowaniem unikalnych form polodowcowych jakimi są drumliny. Są to zespoły wzgórz (ciągów bochenkowatych pagórków) o różnym kierunku przebiegu, zgodnym z kierunkiem ruchu lodowca. Sieć hydrograficzną tworzą przede wszystkim trzy jeziora: Wojnowskie, Sitno i Zbójeńskie. Uzupelnienie stanowi cały system drobnych rowów, cieków i drobnych oczek wodnych. Szata roślinna jest bardzo uboga. Dotyczy to zwłaszcza lasów.. Ubóstwo lasów jest wynikiem intensywnych wyrębów i uzyskiwania w ten sposób terenów dla rolnictwa, o glebach charakteryzujących się wysokimi klasami bonitacyjnymi. Zróżnicowanie mikroklimatyczne obszaru wiąże się głównie z bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu.

##### Nizina Ciechocińska:

Obszar ten położony jest pod względem fizyczno-geograficznym w obrębie Kotliny Toruńskiej, stanowiącej fragment Pradoliny Wisły. Rzeźba powierzchni charakteryzuje się na ogół niewielkimi spadkami i w przeważającej większości jest płaska. Jedynie rejon przykrawędziowe Wysoczyzny Kujawskiej oraz fragmenty wydmore w północno-zachodniej części Obszaru charakteryzują się dużą malowniczością, wynikającą z dużych deniwelacji terenowych. Ośią hydrologiczną opisywanego terenu jest rzeka Wisła. Trwałym i bardzo ważnym składnikiem szaty roślinnej są lasy. Są to przede wszystkim bory sosnowe mające ogromne znaczenie dla mikroklimatu.

### **2.1.7. Turystyka i rekreacja**

#### **Atrakcje turystyczne:**

Gmina Kikół położona na Pojezierzu Dobrzyńskim cieszy się dużą atrakcyjnością turystyczną. Gmina posiada tereny wyróżniające się bogatą, unikatową roślinnością oraz obiekty z ciekawymi założeniami architektoniczno-przestrzennymi, które mogą być ciekawą atrakcją dla turystyki krajoznawczej.

Najbardziej charakterystyczne dla Gminy są rozproszone na całym jej obszarze zespoły parkowo – dworskie.

Jeden z największych z nich o powierzchni 13,5 ha znajduje się w Kikole. Park w Kikole został założony w latach 1821-1850 wokół pałacu, stanowiącego siedzibę rodu Zboińskich. Inicjatorem założenia oraz autorem projektu był Karol Zboiński. Założony przez niego park zastąpił najpewniej wcześniejsze założenie parkowe, współczesne wzniesionemu pałacowi. W 1909 r. park został przekomponowany według projektu Stefana Celichowskiego. W 1926 r. wykonano groblę i jaz przy stawie.

Kompozycyjnie zespół pałacowo-parkowy składał się z dwóch części. Część południowa jest regularna, oparta na osi symetrii wyznaczonej przez poprzedzoną bramą główną, obsadzoną lipami, aleję dojazdową do pałacu, podjazd z nie zachowanym owalnym gazonem oraz pałac. Część północna, tworząca zasadniczą, rekreacyjną część parku, zakomponowana w typie krajobrazowym, ma formę zbliżoną do pięcioboku, rozciągniętego na osi wschód-zachód.

Zasadniczym elementem kompozycyjnym parku jest staw o nieregularnej linii brzegowej. Staw ten, stanowiący rozszerzenie strumienia płynącego ze wschodu na zachód, usytuowany został w obniżeniu terenu tworzącym nieckę. Strumień przed rozszerzeniem w staw posiada odnogę, omijającą staw od północy i z powrotem łączącą się z głównym nurtem strumienia za stawem. Dalej, w kierunku zachodnim, strumień ten wpływa w wąski parów, ograniczony od północy i południa sadami.

#### **Zdjęcie 9. Założenie pałacowo-parkowe w Kikole**



Źródło: <http://www.odznaka.kuj-pom.bydgoszcz.pttk.pl/opisy/3c/kikol.htm>

Innym równie interesującym zabytkiem jest pałac położony w Lubinie, który pochodzi z przełomu XVIII/XIX wieku. Przykuwa on wzrok nie tylko swoją eklektyczną budową w kształcie krzyża, ale również 7 ha parkiem, który go otula. W parku tym można spotkać 35 gatunków drzew liściastych i krzewów oraz 2 gatunki drzew iglastych. Można zobaczyć tu także pozostałości zabudowań gospodarczych dawnego majątku.

#### **Zdjęcie 10. Pałac w Lubinie**



Źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1130/Lubin/>

Ciekawy architektonicznie zespół stanowią dwór i park z I połowy XIX wieku położony w Suminie. Całość zajmuje obszar 10 ha, na którym oprócz dworu i parku można zobaczyć czworak, gorzelnię, chlewnię, kuźnię, rządówkę, spichlerz, oborę i magazyn. Dwór parterowy, o skromnych

cechach klasycystycznych, wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, nakryty naczółkowym dachem krytym dachówką - karpówką. Północna część stanowi późniejszą dobudówkę, nieco węższą od głównego korpusu budynku. W jego obu elewacjach znajdują się centralnie umieszczone, nieznaczne, piętrowe ryzality, zwieńczone trójkątnymi frontonami. Po ich bokach umieszczono symetrycznie po dwie lukarny. Wejście do dworu poprzedzone jest schodami ujętymi murkami. Nad nim, na wysokości 1. piętra znajduje się niewielki balkon.

Park krajobrazowy z 1. poł. XIX w. o pow. około 3,3 ha. Założenie znajduje się nad brzegiem Jeziora Sumińskiego, na zróżnicowanym i malowniczym terenie. Wśród starodrzewu dominują rodzime gatunki, głównie liściaste. Z gatunków poch. zagranicznego w parku znajdziemy choinę kanadyjską, cyprysik groszkowy, sosnę wejmutkę, robinie akacjową i dęby burgundzkie. Rzadziej w parku rośnie iglicznia (gledicja) trójcierniowa, jałowiec chiński, łuskowaty i sabiński, jodła kalifornijska, orzech czarny, skrzydłorzecz kaukaski, sumak octowiec, wierzba mandżurska i żywotnik zachodni. Na terenie parku wznosi się stożek średniowiecznego grodziska, poprzedzony wąwozem. Do dworu od zachodu prowadzi aleja lipowa, zakończona podjazdem. W swojej wschodniej części park opada w stronę jeziora. Na północ od zgrupowania starodrzewu, pomiędzy parkiem, folwarkiem a jeziorem znajdował się niegdyś ogród owocowy.

#### **Zdjęcie 11. Zespół dworsko-parkowy w Suminie**



Źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1343/Sumin/>

Kolejnym wartym uwagi obiektem jest pałac i park z I połowy XIX wieku w Niedźwiedziu. Dwór z ok. poł. XIX w., Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1564 r., gdy została wymieniona w rejestrze jako należąca do rodziny Łochockich h. Junosza. W XVIII w. majątek należał m.in. do Antoniego Nałęcz, właściciela także Steklina i Czernikowa. Dwór wzniesiony został w poł. XIX w., następnie przebudowany. W okresie międzywojennym należał do Wacława Dmochowskiego h. Pobóg.

#### **Zdjęcie 12. Zespół parkowo – dworski w Niedźwiedziu**



Źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1188/Niedzwiedz/>

Zespół parkowo – dworski w Hornówku to kolejne miejsce warte uwagi. Dwór z końca XIX w., przebudowany ok. 1960 roku. Park krajobrazowy z pocz. XX w.

#### **Zdjęcie 13. Zespół parkowo – dworski w Hornówku**



Źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1023/Hornowek/>

Ostatnim obiektem jest najmniejszy z nich o powierzchni 2,4 ha dwór i park z początku XX wieku położony w Trutowie.

#### **Zdjęcie 14. Zespół parkowo – dworski w Trutowie**



Źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1373/Trutowo/>

#### **Szlaki turystyczne:**

Przez teren Gminy Kikół przebiegają następujące szlaki turystyczne:

##### **Czarny:**

**Kikół (0 km) – Konotopie (2,7 km) – Sankturaium w Konotopiu (3.2 km) – Jez. Sobeiraj (5,7 km) – Jankowo (8,5 km) – Jarczechowo (10,0 km) – Kikół (13,6 km):**

Szlak w kolorze czarnym rozpoczyna się przy tablicach informacyjnych na Placu Kościuszki i biegnie ul. Świętojańską w kierunku terenów rekreacyjnych nad Jeziorem Kikolskim. Po drodze mijamy boiska do plażowej piłki siatkowej, plac zabaw i dwa pomosty na miejscowym kąpielisku. Na wzgórzu, obok parkingu przy drodze krajowej nr 10, znajduje się figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. Stąd trasa biegnie drogą asfaltową wzdłuż jeziora aż do wsi Konotopie, mijając ogródki działkowe i przydrożną kapliczkę. W Konotopiu skręcamy w lewo i po kilkuset metrach docieramy do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej. Tutaj, na porośniętym lipami i sosnami wzgórzu, stoi kapliczka pobudowana w 1948 r., a jej wnętrzu znajduje się słynąca łaskami konotopska pieta. Szlak wraca następnie do Konotopia, skręca we wsi w lewo, w niewielki wąwóz i pnie się w górę wąską, polną drogą. Po ok. 1 km skręcamy w prawo na skrzyżowaniu dróg i docieramy do lasy. Po prawej stronie u stóp kilkudziesięciometrowej skarpy leży

niewielkie, malownicze Jezioro Sobieraj. Droga opada łagodnie w dół i dochodzi do skrzyżowania. Skręcamy w lewo i po kilkuset metrach docieramy do Jeziora Konotopskiego z jego charakterystycznym cyplem. Podziwiać możemy niezwykle urozmaiconą rzeźbę terenu i wspaniałe panoramy oby jezior. Na kolejnych skrzyżowaniach szlak skręca w prawo i dochodzi do drogi asfaltowej w miejscowości Jankowo. Tutaj skręcamy w prawo. Po drodze mijamy przydrożną kapliczkę z oryginalną figurą Boga ojca i Ducha Świętego oraz podwójny tzw. krzyż choleryczny z 1915 r. Na kolejnym skrzyżowaniu trasa odbija w prawo i biegnie w dół szeroką drogą żużlową. Przed miejscowością Jarczechowo mamy ponownie okazję podziwiać panoramę Jeziora Konotopskiego. Nieco dalej, po lewej stronie znajduje się kolejne, znacznie większe Jezioro Sumińskie i widoczny na jego drugim brzegu kościół w Suminie. Na następnym skrzyżowaniu trasa odbija w prawo i wąską „asfaltówką” dociera do znanego nam już skrzyżowania obok przydrożnej kapliczki. Skręcamy w lewo i wracamy do Kikoła obok ogródków działkowych. Warto się jednak zatrzymać nad kikolskim jeziorem, aby obejrzeć zachód słońca albo zregenerować siły w czasie rybnej kolacji w smażalni. Szlak kończy swój bieg na kikolskim skwerku, w miejscu, w którym brał swój początek.

#### **Zielony:**

**Kikół (0 km) – Konotopie (2,7 km) – Jankowo (5,4 km) – Sumin (9,4 km) – Jez. Skrzynka (13,1 km) – Lubin (15,4 km) – Kikół (17,8 km):**

Szlak zielony rozpoczyna się na Placu Kościuszki w Kikole i podobnie jak szlak czarny biegnie nad Jezioro Kikolskie. Po drodze mijamy tereny rekreacyjne nad jego brzegiem z boiskami do „plażówki”, placem zabaw, pomostami i smażalnią ryb oraz figurkę św. Jana Nepomucena z XVIII w. na wzgórzu przy drodze krajowej nr 10. Szlak biegnie dalej wzdłuż jeziora, mijając ogródki działkowe i przydrożną kapliczkę. Przecina wieś Konotopie i niezwykle urozmaicone, polodowcowe krajobrazy między jeziorami Konotopskim i Sobieraj (z licznymi pagórkami, wąwozami i oczkami wodnymi). Po drodze mijamy oryginalną przydrożną kapliczkę św. Antoniego. Na kolejnych skrzyżowaniach skręcamy w prawo i docieramy do miejscowości Jankowo. Tutaj również odbijamy w prawo i drogą asfaltową podążamy w kierunku miejscowości Sumin, mijając ciekawą przydrożną kapliczkę Boga Ojca i Ducha Świętego w Jankowie oraz interesujący podwójny krzyż choleryczny z 1915 r. W Suminie znajduje się wiele ciekawych zabytków świadczących o długiej historii tego miejsca. Jednym z nich jest kościół parafialny, którego początki sięgają 1325 r. i związane są z zakonem Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Jerozolimskiego Zgromadzenia Miechowskiego – tzw. bożogrobców. Kolejny, to założenie dworskie nad brzegiem Jeziora Sumińskiego, w którego skład wchodzi: dworek i park z XIX w. oraz pozostałości folwarku – spichlerz z 1928 r. i gorzelnia. Obok dwory, w parku, nad płynącym w wąwozie strumieniem góruje średniowieczne grodzisko. Z Sumina zielony szlak wiedzie drogą asfaltową aż do skrzyżowania z drogą krajową nr 10. Przecinamy ją obok niewielkiego Jeziora Koćbędź podążamy dalej drogą z białego kamienia aż do skrzyżowania przy ceglanej kapliczce. Przecinając szlak żółty, kierujemy się na wprost. Droga wspina się na najwyższe wzniesienie w okolicy, na którym znajduje się punkt triangulacyjny. Z tego miejsca rozpościera się wspaniała panorama na pobliską Wolę oraz jeziora Lubińskie i Koćbędź. Po drugiej stronie wzgórza mijamy urokliwe, małe jezioro Skrzynka. Skręcamy w prawo i po kilkuset metrach, przy przystanku autobusowym, docieramy do drogi asfaltowej. Szlak biegnie prosto aż do dużej kępy wysokich drzew po prawej stronie drogi. Skręca w prawo i po chwili, tuż przed przydrożną kapliczką, odbija w lewo. Po naszej lewej stronie znajduje się park, a w nim eklektyczny pałacyk w Lubinie z 2 połowy XIX w. Obok znajdują się zabudowania dawnego majątku. Przed bramą skręcamy następnie w prawo i mijając po prawej stronie oczyszczalnię ścieków, docieramy do drogi wojewódzkiej nr 554 Kikół – Golub-Dobrzyń. Tutaj szlak odbija w prawo i prowadzi do Kikoła, gdzie kończy się na skwerku.

## **Żółty:**

**Kikół (0 km) – Lubin (2,4 km) – Wola (5,4 km) – Niedźwiedź (8,5 km) – Hornówek (9,8 km) – Trutowo (12,5 km) – Wymyślin (15,3 km) – Lubin (19,0 km) – Kikół (21,4 km):**

Szlak w kolorze żółtym rozpoczyna się w centralnym miejscu w miejscowości Kikół – na Placu Kościuszki. Stąd udajemy się na północ ul. Rypińską i przed wzniesieniem skręcamy w lewo, w drogę z białego kamienia. Po prawej stronie mijamy młody las, a potem po lewej oczyszczalnię ścieków. Następnie droga przekształca się w aleję obsadzoną starymi drzewami. Po chwili na jej końcu pojawia się brama, a przed naszymi oczami staje eklektyczny pałacyk w Lubinie z II połowy XIX. Otacza go park z licznymi okazami starodrzewu oraz pozostałości zabudowań gospodarczych dawnego majątku. Przed bramą skręcamy w lewo i na skrzyżowaniu obok przydrożnej kapliczki podążamy prosto, aby za chwilę odbić prawo. Po pewnym czasie obok kolejnej kapliczki podążamy prosto, aby za chwilę odbić w prawo. Po prawnym czasie obok kolejnej kapliczki przecinamy szlak zielony, a potem docieramy do „asfaltówki” miejscowości Wola. Tutaj warto obejrzeć pozostałości po dawnym majątku – rozległy park oraz starą „rządcówkę”, które znajdują się obok szkoły podstawowej. Koło cmentarza szlak skręca w lewo, a zaraz za kaplicą odbija w prawo w kierunku Niedźwiedzia. Tutaj znajduje się niewielki dworek położony w pobliżu głębokiego jeziora Steklin. Około kilometra na zachód od tego miejsca znajduje się gospodarstwo agroturystyczne „Niedźwiedzi Jar” ze stadniną koni. Jego dodatkową atrakcją jest wczesnośredniowieczne grodzisko położone na cyplu nad samym brzegiem jeziora – najprawdopodobniej siedziba kasztelanii przeniesionej następnie do Kikoła. Z Niedźwiedzia kierujemy się w stronę Hornówka, przecinając po drodze malowniczą dolinę jeziora. Docieramy do skrzyżowania, z którego doskonale widać resztki starej bramy majątku, dwór w Hornówku, a w tle górujący nad nim klasztor w Trutowie. Szlak skręca w tym miejscu w prawo, a na następnym skrzyżowaniu w lewo. Posuwając się dnem niewielkiej doliny, docieramy do Trutowa. Tutaj znajduje się jeden z najciekawszych zabytków gminy Kikół – klasztor Ojców Karmelitów z początku XVIII w. Stąd udajemy się w kierunku cmentarza, a następnie wzgórza po jego prawej stronie. Tam wśród drzew położony jest dworek z końca XIX w., w którym obecnie funkcjonuje szkoła podstawowa. Ze wzgórza rozciąga się szeroka panorama okolic Trutowa z widokiem na klasztor. Szlak żółty prowadzi dalej wąską drogą asfaltową aż do charakterystycznego starego przydrożnego krzyża w Wymyślinie. Tutaj odbija w prawo i brzegiem Jeziora Lubińskiego prowadzi drogą gruntową do Lubinka. Stamtąd docieramy „asfaltówką” do parku w Lubinie i znajdującego się w nim pałacyku. Do Kikoła wracamy znaną nam już aleją, obsadzoną starymi drzewami, mijając po drodze oczyszczalnię ścieków. Docieramy do drogi z Kikoła do Golubia-Dobrzynia, skręcamy w lewo i ul. Rypińską wracamy na Plac Kościuszki, gdzie trasa kończy swój bieg.

## **Niebieski:**

**Kikół (0 km) – Lubin (5,3 km) – Zajeziórze (11,3 km) – Sikórz (15,5 km) – Cieluchowo (19,0 km) – Kikół (23,2 km):**

Podobnie jak wszystkie pozostałe trasy szlak niebieski rozpoczyna się na kikolskim skwerku. Stąd udajemy się w kierunku miejscowości Grodzeń, mijając po lewej stronie remizę strażacką z roku 1910 oraz Szkołę Podstawową i Publiczne Gimnazjum w Kikole. Tuż za tablicą miejscowości skręcamy w lewo, kierując się na Cieluchowo, a na następnie Korzyczewo. Tutaj skręcamy w lewo w kierunku Lubina i docieramy do drogi asfaltowej do Golubia-Dobrzynia. Podążamy na wprost i zaraz za remizą strażacką, po lewej stronie mijamy park, a w nim XIX-wieczny, eklektyczny pałacyk w Lubinie, budynek „rządcówki” i pozostałości zabudowań gospodarczych dawnego majątku. Udajemy się dalej do końca drogi asfaltowej, a tam kilkakrotnie skręcamy w prawo. Mijamy z dala Jezioro Lubińskie, a następnie niewielkie Jezioro Jeżewiec. Niedaleko stąd, po prawej stronie drogi znajdują się pozostałości dawnego cmentarza ewangelickiego. Po chwili szlak dochodzi do drogi asfaltowej. Skręcamy w lewo, ale zaraz potem, tuż obok przydrożnego krzyża odbijamy w prawo w kierunku Zajeziorza. Po prawej stronie ukazuje się nam przepiękna, rozległa, panorama długiego i głębokiego połodowcowego, Jeziora Moszczonno. W Zajeziorku warto obejrzeć dworek z 1921 r. malowniczo położony nad brzegiem jeziora.

Obecnie budynek szkoły podstawowej oraz ciekawy przydrożny krzyż. Za wsią skręcamy w prawo i podziwiając urozmaiconą rzeźbę doliny kilku jezior, docieramy do Sikorza. Tutaj trasa skręca w prawo i obok przydrożnej kapliczki, nad brzegiem niewielkiego jeziora Sikórz, prowadzi do Cieluchowa. W Cieluchowie zaczyna się też malownicza dolina kilku jezior, która ciągnie się ok. 20 km aż do jeziora Steklin. Mijamy szkołę podstawową i remizę strażacką oraz stary domek przypominający malenki dworek. Niedaleko stąd, w pobliskim Kołacie, odkryto w latach 2002-2003 cmentarzysko kultury wielbarskiej z okresu wpływów rzymskich. Podążając dalej drogą asfaltową docieramy do Kikoła, gdzie szlak kończy swój bieg na Placu Kościuszki.

#### **Czerwony:**

**Kikół (0 km) – Buchowo (3,9 km) – Grodzień (8,4 km) – Wildno (13,3 km) – Chrostkowo (16,4 km) – Nietrzeba (20,8 km) – Jez. Borowiec (23,9 km) – Sikórz (26,5 km) – Cieluchowo (30,0 km) – Rybniki (31,0 km) – Kikół (34,6 km):**

Trasa oznaczona kolorem czerwonym jest najdłuższa i łączy dwie sąsiednie gminy – Kikół i Chrostkowo. Podobnie jak wszystkie trasy swój początek bierze na Placu Kościuszki. Kierujemy się ul. Świętojańską na południe, po chwili skręcamy lewo i wspinamy się pod dość stromą górkę, mijając najpierw kościół parafialny p.w. św. Wojciecha, stojący na wzgórzu w miejscu średniowiecznego grodziska, a następnie klasycystyczny pałac z końca XVIII w. - rezydencje rodu Zboińskich. Tuż za miejscowością skręcamy w prawo i podążamy prosto aż do najwyższego punktu w okolicy. Tu znajduje się punkt triangulacyjny, a obok rosną charakterystyczne trzy sosny, które wyznaczają granice gminy. W tym miejscu skręcamy w lewo i kierujemy się na północ aż do drogi asfaltowej do Wolęcina. Tu szlak skręca w lewo i wraca do Kikoła. Po kilkuset metrach odbija w prawo, w pełną drogę do Grodzienia, gdzie znajduje się przydrożna kapliczka z figurą św. Kazimierza Królewicza. Na skrzyżowaniu skręcamy w lewo i po kilkuset metrach możemy podziwiać XVIII-wieczny, barokowy kościół filialny p.w. św. Piotra i Pawła w Grodzieniu. Podążając dalej mijamy widoczny, po prawej stronie, w oddali, wiatrak paltrak z 1893 r. przeniesiony z miejscowości Janiszewo. Dalej możemy podziwiać urozmaiconą rzeźbę terenu nad niewielkim Jeziorem Peł w okolicach Wildna. Tutaj skręcamy w lewo i już po chwili oglądamy panoramę położonego wśród lasów Jeziora Borowiec. Przy „świętym drzewie” skręcamy w prawo i podążamy prosto do Chrostkowa, gdzie warto obejrzeć oryginalny, drewniany kościółek parafialny p.w. św. Barbary z końca XVII w., przepięknie położony wśród sędziwych kasztanowców. Z Chrostkowa kierujemy się na Nową Wieś, jednak tuż przed lecznicą dla zwierząt odbijamy w lewo i drogą gruntową, najpierw wśród pól, a następnie wśród lasów docieramy do młyna wodnego, z 1850 r., w Nietrzebie. W tym miejscu w czasie powstania styczniowego rozegrała się bitwa, którą upamiętnia obelisk i metalowy krzyż. Historia tego miejsca jest jednak jeszcze starsza. Właśnie w Nietrzebie archeolodzy odkryli osadę i największe jak dotąd cmentarzysko kultury pomorskiej na Ziemi Dobrzyńskiej. Z Nietrzeby wracamy kilkaset metrów tą samą drogą, by później odbić w prawo i dotrzeć do drogi asfaltowej do Stalmierza. Szlak skręca w lewo i biegnie przez las aż do skrzyżowania nad Jeziorem Borowiec. Odbijamy prawo i podążamy wzdłuż jeziora, podziwiając malowniczą brzezinę nad jego brzegiem. Docieramy do miejscowości Sikórz, gdzie trasa skręca w lewo. Jadąc cały czas prosto, mijamy przydrożną kapliczkę nad Jeziorem Sikórz, i po pewnym czasie docieramy do Cieluchowa, gdzie mijamy remizę strażacką i szkołę podstawową. Za Cieluchowem odbijamy w prawo w szeroką „żuźłówkę” na Rybniki i mijając przydrożną kapliczkę, a następnie krzyż, docieramy do Korzyczewa. Stąd wracamy do Kikoła drogą asfaltową obok budynku Szkoły Podstawowej i Publicznego gimnazjum oraz remizy strażackiej z 1910 r. Trasa kończy się przy tablicach informacyjnych na kikolskim skwerku.

### 2.1.8. Dziedzictwo kulturowe

Liczbę zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kikół przedstawia poniższa tabela.

**Tabela 16. Liczba zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kikół w podziale na rodzaje**

Rodzaj	Ilość
Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz niewpisane do rejestru zabytków	67

Źródło: Dane z UG w Kikole

Poniżej przedstawiono najważniejsze zabytki na terenie Gminy Kikół:

#### Zespół Klasztorny O. O. Karmelitów p. w. św. Anny w Trutowie:

Zespół klasztorny należy do grupy niewielkich karmelickich założenia konwentualnych. Kościół stanowi przykład adaptacji form monumentalnych realizacji w typie ścienno-filarowym z emporami, do skali świątyni prowincjonalnej.

Klasztor założony dzięki fundacji Jana Rętwińskiego, który w 1710 roku przekazał zakonowi kwotę 1500 złotych polskich, a w 1717 roku zapisał wieś Trutowo oraz uposażył finansowym pod warunkiem wybudowania kościoła z klasztorem. Do 1718 roku karmelici wzniesli drewnianą kaplicę z budynkiem mieszkalnym dla trzech zakonników. Budowa świątyni murowanej, do której donator zobowiązał konwent w ciągu sześciu lat od zapisu, przeciągnęła się w czasie ze względu na oprotestowanie legatu przez bratanków Rętwińskiego. W 1725 roku kapituła plocka, z upoważnienia papieża Benedykta XIII, rozstrzygnęła spór na korzyść konwentu. Dokładna data rozpoczęcia budowy świątyni nie jest znana. W 1738 roku kościół pw. św. Anny musiał być gotowy, gdyż zakończono w nim prace przy polichromiach. Budynek klasztoru zaczęto wznosić około 1740 roku i ukończono w 1753, na co wskazuje data umieszczona na chorągiewce hełmu wieży. Konsekrację świątyni przeprowadził w 1770 roku biskup Jan Dąbrowski, sufragan wrocławski. W roku 1775 w klasztorze przebywało 15 zakonników. Po rozbiórce drewnianego kościoła we wsi Wola w 1835 roku do Trutowa przeniesiono siedzibę parafii. Po powstaniu styczniowym, ukazem carskim z 1864 roku, konwent karmelitański rozwiązano, a zabudowania klasztorne czasowo zajęte zostały przez wojsko rosyjskie. Kościół obsadzono księżmi diecezjalnymi. W 1887 roku świątynię odnowiono i uzupełniono jej wyposażenie. Po odzyskaniu niepodległości parafia w dalszym ciągu pozostawała pod zarządem diecezji. Karmelici powrócili do Trutowa dopiero w roku 1946. W okresie powojennym świątynia kilkakrotnie podawana była pracom konserwatorskim, z których ostatnie miały miejsce w latach 2010-2014.

#### **Zdjęcie 15. Zespół klasztorny karmelitów w Trutowie**

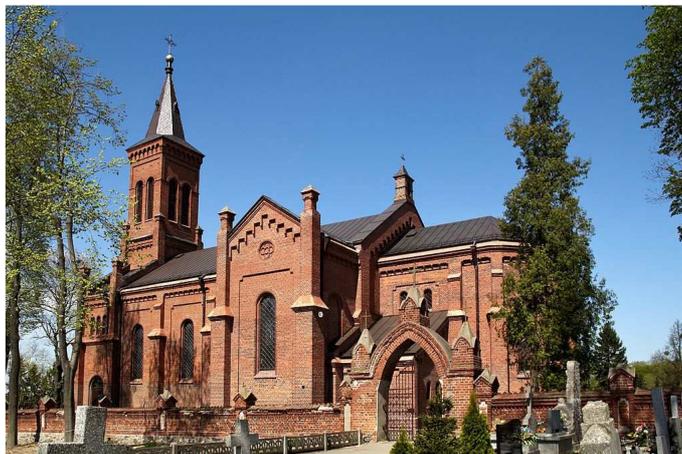


Źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/trutowo-zespol-klasztorny-karmelitow>

### Zespół Kościoła Parafialnego p. w. św. Wojciecha:

Do obiektów zabytkowych należy zaliczyć także Zespół Kościoła Parafialnego p. w. św. Wojciecha. Powstał on w latach 1904 – 1909 w Kikole. Kościół posiada bardzo bogato wyposażone wnętrze, możemy zobaczyć tu m. in. płyty nagrobne dawnych właścicieli zespołu - rodziny Zboińskich.

### **Zdjęcie 16. Zespół Kościoła Parafialnego p. w. św. Wojciecha**



Źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia\\_%C5%9Bw.\\_Wojciecha\\_BM\\_w\\_Kikole#/media/Plik:Kikol\\_church.jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Bw._Wojciecha_BM_w_Kikole#/media/Plik:Kikol_church.jpg)

### Kaplica, ob. kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła:

Barokowa kaplica z 1778 roku, która obecnie jest kościołem filialnym pw. św. Piotra i Pawła. Jest to budowla murowana z cegły, otynkowana, z prostokątną nawą i kwadratową kruchtą. Pokryty blachą siodłowy dach zwieńcza mała wieżyczka na sygnaturkę. Wystrój i wyposażenie wnętrza są głównie barokowe. Świątynia stoi na niewielkim wzniesieniu, przy drodze powiatowej Lipno - Wildno.

### **Zdjęcie 17. Kaplica, ob. kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła**



Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/31302,gradzen-kosciol-pw--ss--piotra-i-pawla.html>

## 2.2. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna

### 2.2.1. Infrastruktura transportowa

#### Drogi

Długość dróg w poszczególnych kategoriach na terenie Gminy Kikół przedstawia poniższa tabela:

**Tabela 17. Kategorie i długości dróg na terenie Gminy Kikół**

Kategoria drogi	Długość [km]
Krajowe	9,773
Wojewódzkie	44,389
Powiatowe	37,672
Gminne	83,900

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Kikół

Niemniej jednak, w Gminie Kikół pozostaje jeszcze wiele do zrobienia na tym polu i jest to obszar, który wymaga mocnego doinwestowania. Stan techniczny niektórych dróg należy uznać za niewystarczający i kwalifikujący je do wykonania modernizacji bądź przebudowy w najbliższym czasie.

#### Ścieżki rowerowe

Gmina Kikół nie posiada ścieżek rowerowych.

### 2.2.2. Punkty oświetleniowe

Na terenie Gminy Kikół znajdują się 373 punkty oświetleniowe i 470 słupów energetycznych. W większości właścicielem infrastruktury oświetleniowej jest Energa-Operator SA, jednak część infrastruktury jest własnością Energa Oświetlenie Sp. z o.o.

Zestawienie infrastruktury oświetleniowej na obszarze Gminy przedstawione zostało w tabeli.

**Tabela 18. Infrastruktura oświetleniowa na terenie Gminy Kikół**

Nazwa elementu	Ilość RAZEM	Jedn.	Własność Energa Oświetlenie Sp. z o.o.	Własność Energa- Operator SA
Słupy energetyczne	470	szt.	79	391

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Kikół

### 2.2.3. Infrastruktura telekomunikacyjna

W 2010 roku wskaźnik dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosił 180,8 telefonicznych łączy głównych na 1 000 mieszkańców, w roku 2014 wskaźnik ten wynosił już tylko 113,6, a w 2017 roku jedynie 81,2 (dane: GUS). Spadek zainteresowania telefonią stacjonarną wiąże się z prężnym rozwojem i popularizacją telefonii komórkowej.

Na terenie Gminy Kikół realizowany jest projekt w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa nr 1 „Powszechny dostęp do szybkiego Internetu”, Działanie nr 1.1 „Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szybkiego szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach”. Budowa infrastruktury telekomunikacyjnej realizowana jest przez miejscowości: Kikół, Kołat Rybniki, Cieluchowo,

Moszczone, Dąbrówka, Zajeziarze, Lubin i Wola. Skierowana jest głównie do placówek szkolnych znajdujących się na terenie Gminy. Długość realizowanej sieci to około 6.884mb. Kable światłowodowe prowadzone są głównie w pasach dróg wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych, jak również w terenach o gęstej zabudowie wykorzystywana jest infrastruktura elektroenergetyczna tj. kable montowane są na słupach energetycznych.

Gmina Kikół położona jest na obszarze objętym budową nowoczesnej sieci światłowodowej, umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego Internetu, usług telekomunikacyjnych oraz telewizji cyfrowej realizowanej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Budowa sieci wykonywana jest na zlecenie firmy NEXERA Sp. z o.o. Sieć światłowodowa ma powstać w miejscowościach: Cieluchowo, Kikół, Kikół-Wieś, Kołat, Kołatek, Korzyczewo, Ksawery Cieluchowskie, Lubin, Nowopole, Rybniki, Sumin, Wawrzonkowo, Wola, Wymyślin, Zajeziarze.

#### **2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa**

Gmina Kikół jest właścicielem i użytkownikiem gminnego ujęcia wód podziemnych w m. Kikół w gminie Kikół wraz z urządzeniami do poboru i przesyłu wody oraz urządzeniami do oczyszczania i odprowadzania wód popłucznych ze SUW w Kikole do rowu melioracyjnego.

Aktualnie Gmina Kikół pobiera wodę głębinową z ujęcia gminnego w Kikole składającego się z dwóch studni głębinowych – studni Nr 1 (m. Kikół) i studni Nr 2 (m. Bielica) oraz odprowadza oczyszczone wody popłuczne do rowu melioracyjnego ze stacji uzdatniania wody w Kikole, zgodnie z posiadanym pozwoleniem wodnoprawnym wydanym przez Starostę Lipnowskiego decyzją z dnia 21.01.2016r. znak: OŚ.6341.109.2015, z terminem ważności do 21.01.2026 roku.

Stacja uzdatniania wody i jedna studnia głębinowa Nr 1 znajdują się na jednej działce w m. Kikół, usytuowanej za budynkiem Urzędu Gminy, natomiast studnia głębinowa Nr 2 wraz z pompownią, jest usytuowana w miejscowości Bielica, oddalonej o ok. 1300 m w linii prostej w kierunku północnozachodnim od studni Nr 1 i SUW w Kikole.

Gmina Kikół posiada następujące stacje uzdatniania wody:

- SUW Konotopie: Gmina Kikół jest właścicielem i użytkownikiem gminnego ujęcia wód podziemnych w m. Konotopie w gminie Kikół wraz z urządzeniami do poboru i przesyłu wody oraz urządzeniami do oczyszczania i odprowadzania wód popłucznych ze SUW w Konotopiu do rowu melioracyjnego.
- SUW Kikół: Gmina Kikół jest właścicielem i użytkownikiem gminnego ujęcia wód podziemnych w m. Kikół w gminie Kikół wraz z urządzeniami do poboru i przesyłu wody oraz urządzeniami do oczyszczania i odprowadzania wód popłucznych ze SUW w Kikole do rowu melioracyjnego.

W roku 2020 r. z sieci wodociągowej korzystało 97,7% mieszkańców.

**Tabela 19. Sieć wodociągowa w Gminie**

Wskaźnik	Wartość (2015)	Wartość (2016)	Wartość (2017)	Wartość (2018)	Wartość (2019)	Wartość (2020)
Długość sieci wodociągowej [km]	225,2	225,2	226,9	227,7	228,7	28,7
Liczba osób korzystających z sieci	7100	7120	7130	7205	7189	7146

Ilość wody dostarczonej do gospodarstw [tys. m3]	472,7	445,4	424,7	472,5	496,5	576,8
Ilość przyłączy wodociągowych [szt.]	1695	1705	1708	1710	1715	1717
Średnie zużycie wody na mieszkańca [m3]	15,0	16	17	15	14	12

Źródło: Dane Gminy

Na terenie Gminy Kikół jest zlokalizowana gminna oczyszczalnia ścieków w miejscowości Lubin 39. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków. Ścieki oczyszczone odprowadzane są do rowu melioracyjnego a następnie do rzeki Lubianki. Oczyszczalnia zlokalizowana jest na działce o numerze ewidencyjnym 266/1 obręb Lubin, stanowiącej własność właściciela i użytkownika oczyszczalni. Została ona oddana do eksploatacji w czerwcu 1999r. a w 2005r. była rozbudowana i zmodernizowana.

Badania laboratoryjne ścieków surowych i oczyszczonych z komunalnej oczyszczalni w m. Lubin, gm. Kikół są zlecane do laboratorium specjalistycznego, posiadającego stosowną akredytację. W procesie automatycznym w komorach osadu czynnego powinna być badana zawartość tlenu rozpuszczonego, potencjał redox oraz temperatura. Dla gminnej oczyszczalni ścieków dla Kikoła RLM aglomeracji zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyznaczającym aglomerację wynosi - 2663.

Teren jest zazieleniony – obsiany trawą i obsadzony krzewami, ze spadkiem w kierunku odbiornika ścieków.

Do oczyszczalni doprowadzane są ścieki terenu Kikół , Bielicy, cz. Lubina poprzez sieć kanalizacji grawitacyjnej i tłocznej oraz 6 sztuk przepompowni ścieków:

- sieć głównej PCV $\varnothing$  200 - 18,0km,
- przykanalików PCV $\varnothing$  200 - 8,0km,
- rurociągi tłoczne PCV $\varnothing$  160 - 1,45km,
- PCV $\varnothing$  90 - 0,8km,
- PCV $\varnothing$  63 - 0,35km.

Poniżej przedstawiono tabelę, która zawiera dane liczbowe dotyczące korzystania z sieci kanalizacyjnej.

W 2020 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 38,0% mieszkańców.

**Tabela 20. Sieć kanalizacyjna**

Wskaźnik	Wartość (2015)	Wartość (2016)	Wartość (2017)	Wartość (2019)	Wartość (2020)
Długość sieci kanalizacyjnej [km]	18,3	18,6	18,6	18,6	18,6
Liczba osób korzystających z sieci	2205	2138	2135	2141	2148

Liczba przyłączy do budynków [szt.]	560	578	582	587	589
Ilość ścieków odprowadzana [m3]	75,6	77,8	90,4	95	84,4

Źródło: Dane Gminy

Na koniec roku 2020 na terenie Gminy Kikół znajdowało się 430 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków.

### 2.2.5. Sieć gazowa

Gmina Kikół nie posiada sieci gazowej.

Zgodnie z „Analizą efektywności gazyfikacji” byłego województwa wrocławskiego opracowaną przez Biuro Studiów i Projektów Gazyfikacji „Gazoprojekt” Wrocław 1996 r. istnieje możliwość gazyfikacji gminy Kikół od istniejącego gazociągu wysokoprężnego DN 500 Płock-Włocławek. Aby można było to zrealizować należy wybudować gazociąg regionalny wysokoprężny DN 200 relacji Nasięgniewo-Lipno. Dotychczas nie podjęto jednak działań w tym zakresie, dlatego należy założyć, że w przyszłości zaopatrzenie w gaz odbywać się będzie nadal w architekturze rozproszonej poprzez indywidualne instalacje gazowe – zbiorniki gazu oraz butle 11 kg z gazem propan-butan dla gospodarstw domowych

### 2.2.6. Gospodarka odpadami

Od 01.07.2013r. zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach odbiór odpadów komunalnych i ich zagospodarowanie od właścicieli nieruchomości, zamieszkałych na terenie Gminy Kikół realizowane jest przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Lipnie Sp. z o. o. ul. Wyszyńskiego 47, 87-600 Lipno, która została wybrana w trybie przetargu nieograniczonego.

Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych zlokalizowany w miejscowości Lubin 55. PSZOK działa na podstawie decyzji zezwalającej na zbieranie odpadów z dnia 23.10.2013 r. Starosty Lipnowskiego nr (OŚ.6233.12.2013). Teren jest przygotowany i wyposażony w odpowiednie pojemniki. PSZOK czynny jest w każdą pierwszą i trzecią sobotę miesiąca w godz. od 10:00 do 15:00. Zgodnie z obowiązującym regulaminem funkcjonowania PSZOK-u przyjmowane odpady pochodzą z gospodarstw domowych. Mieszkańcy samodzielnie dostarczają posegregowane odpady i umieszczają je w odpowiednich pojemnikach.

**Tabela 21. Zmieszane odpady zebrane na terenie Gminy Kikół w tonach**

	2010	2015	2020
<b>Powiat lipnowski</b>	3 689,30	9 036,77	7 763,27
<b>Gmina Kikół</b>	158,86	740,1	1 032,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Kikół

Liczba zmieszanych odpadów zebranych w roku 2020 na terenie Gminy wyniosła 1 032,72 t. W porównaniu z rokiem 2010, wartość ta wzrosła o 550%.

Na terenie gminy Kikół nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Odpady przekazywane były na instalację przetwarzania odpadów komunalnych mieszanych – sortownia zmieszanych odpadów komunalnych w Lipnie.

## **2.2.7. Energetyka, ciepłownictwo i odnawialne źródła energii**

### **Sieć energetyczna:**

Istotne znaczenie dla rozwoju gminy ma współpraca i rozwiązywanie problemów wykraczających poza lokalne możliwości wspólnie z gminami sąsiednimi. Podstawowym źródłem zasilania w energię elektryczną obszaru gminy Kikół jest stacja 110/15 kV w Lipnie. Istnieje możliwość rezerwowego zasilania poszczególnych linii magistralnych z sąsiednich stacji 110/15 kV w Kawęczynie, Rypinie i Golubiu Dobrzyń.

Przez obszar gminy przebiegają następujące linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia:

- linia 220 kV Włocławek Azoty – Olsztyn
- linia 110 kV Włocławek – Kawęczyn
- linia 110 kV Lipno – Golub Dobrzyń
- linia 110 kV Lipno – Rypin.

Dla linii 110 kV i 220kV wynikają konsekwencje przestrzenne w postaci zajęcia terenu szerokości odpowiednio 80 m i 100 m, w których nie zaleca się budować budynków mieszkalnych. Wymagana strefa ochronna dla linii napowietrznych ze względu na dopuszczalne natężenie pola elektrycznego do 1 kV/m od przewodu do dachy, tarasu, okna budynków wynosi dla linii 110 kV – 16 m.

### **System ciepłowniczy:**

Gmina Kikół nie posiada sieci ciepłowniczej.

### **Odnawialne Źródła Energii:**

Infrastruktura w zakresie Odnawialnych źródeł energii na terenie gm. Kikół rozwija się coraz prężniej. Obserwujemy znaczny wzrost zainteresowań wśród mieszkańców montażem paneli fotowoltaicznych czy to na indywidualnych budynkach mieszkalnych, czy w dużych gospodarstwach rolnych. Zostało wydanych także kilka decyzji na budowy farm fotowoltaicznych.

Na terenie gminy Kikół jest działających 11 elektrowni wiatrowych - przemysłowych, które są własnością prywatną. Znajdują się w miejscowościach: Konotopie, Lubin, Wola, Sumin oraz Trutowo.

Gmina Kikół stara się o dofinansowanie aby w przyszłości zamontować na wszystkich budynkach użyteczności publicznej panele fotowoltaiczne w celu produkcji własnej energii elektrycznej co pomoże znacznie zredukować koszty utrzymania obiektów.

## **2.2.8. Mieszkalnictwo**

W 2020 roku Gmina Kikół dysponowała 10 lokalami mieszkalnymi oraz 11 lokalami socjalnymi:

- 3 lokale mieszkalne o powierzchni 47,00m<sup>2</sup>, 37,80m<sup>2</sup>, 47,90m<sup>2</sup> znajdują się w miejscowości Wola,
- 6 lokali mieszkalnych o powierzchni 58,40m<sup>2</sup>, 54,76m<sup>2</sup>, 76,73m<sup>2</sup>, 53,90m<sup>2</sup>, 40,79m<sup>2</sup>, 47,88m<sup>2</sup> znajduje się w Trutowie,
- 1 lokal mieszkalny o powierzchni 47,30 m<sup>2</sup> położony jest w miejscowości Grodzeń.

Mieszkania socjalne znajdują się w budynku po szkole w miejscowości Grodzeń.

Na dzień 04. stycznia 2021 r. zamieszkiwano 10 lokali mieszkalnych i 10 lokali socjalnych. 1 lokal socjalny pozostał niezamieszany.

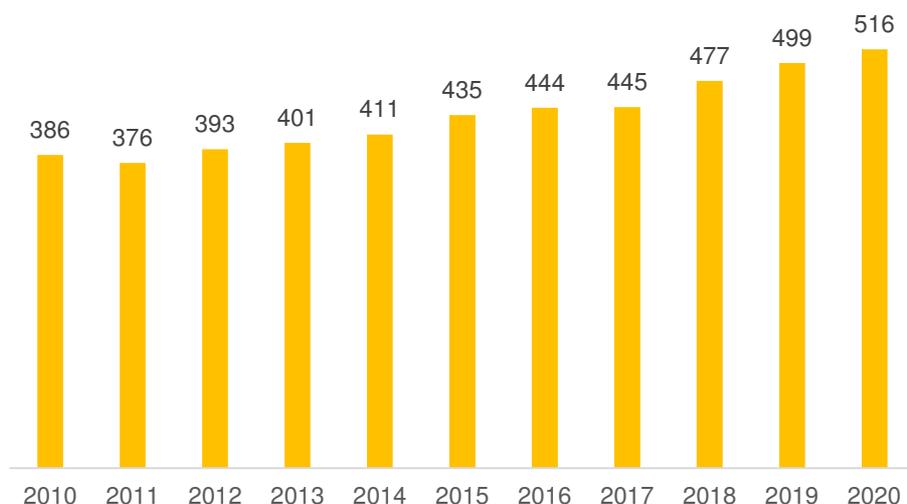
### 3. Sfera gospodarcza

#### 3.1 Gospodarka

##### 3.1.1. Podmioty Gospodarcze

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na terenie Gminy Kikół według stanu na koniec 2020 r. wynosi 516. W odniesieniu do roku 2010 liczba przedsiębiorstw wzrosła o 33,68%.

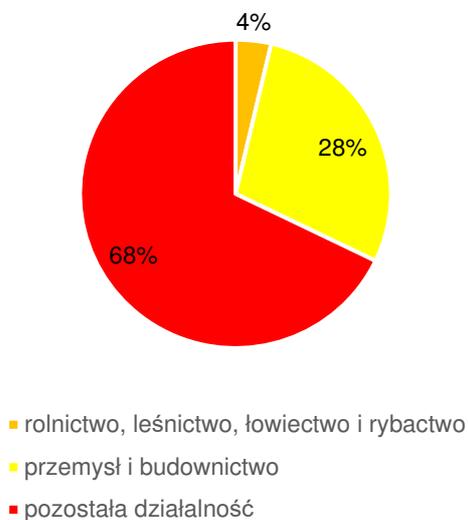
**Wykres 9. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Na terenie Gminy Kikół najmniej jest przedsiębiorstw działających w branży: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 19. W branży przemysł i budownictwo funkcjonuje 147 firm, natomiast w kategorii: pozostała działalność jest ich 350.

**Wykres 10. Podział przedsiębiorstw wg grup sekcji prowadzonej działalności (2020)**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Do najważniejszych przedsiębiorstw działających na terenie Gminy należy zaliczyć takie firmy jak:

- AGROWOLA Karol Drozdowski
- Dariusz Żuchowski FHU Żuchowski Materiały i usługi budowlane
- DAR-POL Dariusz Predenkiewicz
- FHU ROLKOP Sebastian Wojechowski
- Firma Handlowo-Usługowa RAD-MET Radosław Będlin
- Firma Handlowo-Usługowa Sara Zbigniew Marcinkowski
- P.P.H.U. Artrans Zenon Rumiński
- ELJOR Sp. z o.o.
- Panaceum -Omega Maria Jolanta Wyborska
- Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy "SZATA" Jadwiga Szawłowska
- Firma Handlowo – Usługowa MATSTAL Tadeusz Stochmal

### 3.1.2. Rolnictwo i leśnictwo

Gmina Kikół to gmina typowo rolnicza. Na obszarze Gminy występują bardzo dobre i dobre gleby.

Poniżej przedstawiono szczegółowy wykaz gruntów stanowiących własność Gminy, pogrupowanych wg użytków wskazanych w ewidencji gruntów.

**Tabela 22. Wykaz gruntów stanowiących własność Gminy Kikół**

Lp.	Przeznaczenie użytkowe gruntów stanowiących własności Gminy	Powierzchnia Gruntów
I	Użytki rolne	18,31
1	Grunty orne	17,17
2	Sady	0,59
3	Łąki	0,27
4	Pastwiska	0,19
5	Grunty rolne zabudowane	0,09
II	Grunty leśne	1,08
1	Lasy	1,08
2	Grunty zadrzewione i zakrzewione	0
III	Grunty zabudowane i zurbanizowane	15,12
1	Tereny mieszkalne	1,06
2	Tereny przemysłowe	0,64
3	Tereny zabudowane pozostałe	7,43
4	Zurbanizowane tereny niezabudowane	0,26
5	Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	5,39
6	Tereny komunikacyjne	0,34
IV	Tereny różne	0
V	Wody	0
VI	Nieużytki	1,43
Razem powierzchnia gruntów [ ha ]		35,94

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Kikół

W ogólnej strukturze gruntów stanowiących własność Gminy, użytki rolne stanowią 50,95% powierzchni, grunty zabudowane i zurbanizowane 42,07%, grunty leśne 3,01%, a pozostałe grunty to nieużytki.

### 3.1.3. Tereny inwestycyjne

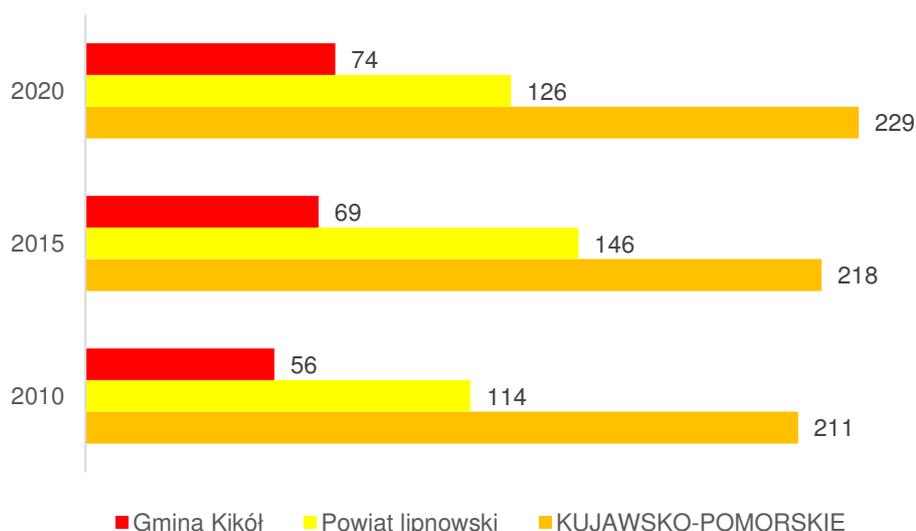
Zgodnie z raportem „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo kujawsko-pomorskie” Gmina Kikół została zaliczona do klasy E potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin dla gospodarki narodowej w 2016 roku, co oznacza, że gmina charakteryzuje się niską atrakcyjnością

lokalizacyjną i nie stwarza korzystnych warunków do lokowania na jej terenie inwestycji. Powyższe wynika m.in. z braku uzbrojonych terenów inwestycyjnych, jak również braku zorganizowanego systemu wspierania przedsiębiorczości.

### 3.1.4. Rynek pracy

Wskaźnik pracujących wyrażony liczbą osób pracujących w przeliczeniu na 1 000 ludności w 2020 r. dla Gminy Kikół wyniósł 74 os. i był zdecydowanie niższy niż wskaźnik dla powiatu lipnowskiego (126 osób). W porównaniu z rokiem 2015 nastąpił wzrost liczby osób pracujących na tym obszarze o 5 osób na 1 000 ludności.

**Wykres 11. Pracujący na 1 000 ludności w latach 2010, 2015, 2020**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Stopa bezrobocia w powiecie lipnowskim na koniec roku 2020 kształtowała się na poziomie 15,9%, przy średnim poziomie stopy bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim – 8,9% na koniec 2020 r.

Liczbę bezrobotnych na obszarze Gminy Kikół na tle danych dla powiatu lipnowskiego przedstawia poniższa tabela.

**Tabela 23. Liczba bezrobotnych na terenie Gminy w latach 2010, 2015, 2020**

Jednostka terytorialna	Liczba bezrobotnych		Rok
	Mężczyźni	Kobiety	
Gmina Kikół	134	272	2020
Powiat lipnowski	1 477	2 167	
Województwo kujawsko-pomorskie	30 593	42 889	
Gmina Kikół	229	267	2015
Powiat lipnowski	2 463	2 698	
Województwo kujawsko-pomorskie	46 888	60 367	
Gmina Kikół	366	419	2010
Powiat lipnowski	3 583	3 683	
Województwo kujawsko-pomorskie	63 705	75 696	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL oraz danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie

W 2020 r. na terenie Gminy Kikół było zarejestrowanych 406 osób bezrobotnych. W porównaniu z rokiem 2010 ogólna liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 379 (spadek o 48,28%).

Według danych GUS, znaczną część osób bezrobotnych na obszarze Gminy w roku 2020 stanowiły kobiety (67,00%). Jest to wartość wyższa niż dla powiatu (59,47%).

### 3.1.5. Budżet Gminy

Z analizy danych dotyczących budżetu Gminy Kikół zrealizowanego w latach 2018 – 2020, zarówno w zakresie dochodów, jak i ponoszonych wydatków, wynika że na przestrzeni trzech ostatnich lat dochody, jak i wydatki gminy systematycznie rosły. W 2018 roku dochody Gminy Kikół były równe kwocie 34 521 791,63 zł, w 2019 roku - 38 843 716,86 zł, w, natomiast w 2020 roku wyniosły 41 569 494,85 zł. Największy udział w kwocie ogólnej dochodów Gminy Kikół w poszczególnych latach miały dochody bieżące, które w 2020 roku stanowiły 97,38% wszystkich dochodów.

Jednocześnie w latach 2018-2020 wzrosły również wydatki ponoszone przez gminę. W 2018 roku były równe kwocie 36 553 684,59 zł, w 2019 roku - 38 879 445,22 zł, natomiast w 2020 roku wyniosły 39 147 761,44 zł. Największy udział w kwocie ogólnej wydatków Gminy Kikół w poszczególnych latach miały wydatki bieżące, które w 2020 roku stanowiły 97,37% wszystkich wydatków.

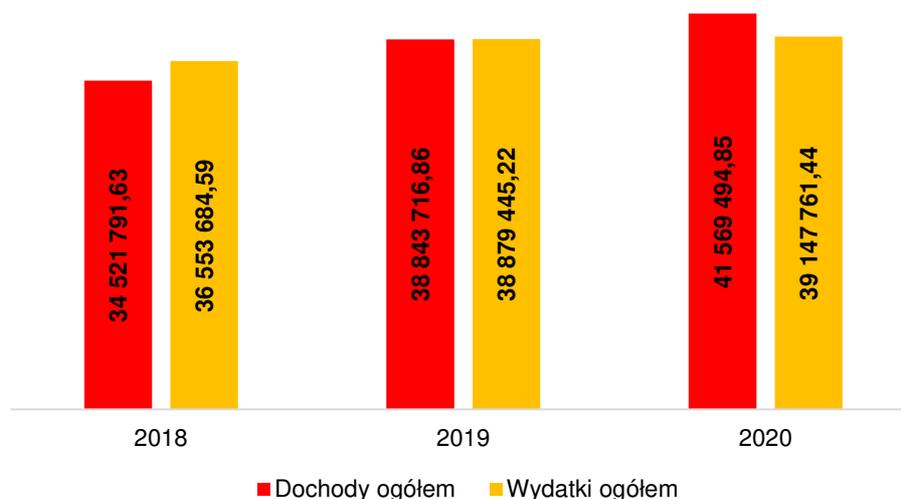
**Tabela 24. Dochody i wydatki budżetowe Gminy Kikół w latach 2018 – 2020 (w zł)**

	2018	2019	2020
<b>I. Dochody ogółem, w tym:</b>	<b>34 521 791,63</b>	<b>38 843 716,86</b>	<b>41 569 494,85</b>
1. Dochody bieżące	33 421 826,50	37 301 213,43	40 481 205,34
2. Dochody majątkowe	1 099,965,13	1 542 503,43	1 088 289,51
<b>II. Wydatki ogółem, w tym:</b>	<b>36 553 684,59</b>	<b>38 879 445,22</b>	<b>39 147 761,44</b>
1. Wydatki bieżące	32 989 217,18	35 826 274,04	38 119 122,59
2. Wydatki majątkowe	3 564 467,41	3 053 171,18	1 028 638,85
<b>III. Deficyt/ nadwyżka budżetowa (I-II)</b>	<b>- 2 031 892,96</b>	<b>- 35 728,36</b>	<b>2 421 733,41</b>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kikół

Budżet Gminy Kikół zrealizowany w latach 2018 – 2020 pokazuje, że w latach 2018-2019 wystąpił deficyt - wydatki w tych latach były wyższe niż uzyskane dochody, natomiast w roku 2020 sytuacja budżetu gminy uległa poprawie - wystąpiła nadwyżka budżetowa.

**Wykres 12. Dochody i wydatki budżetowe Gminy Kikół w latach 2018 – 2020 (w zł)**



Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kikół

Największy udział w dochodach budżetu w 2020 roku stanowiły dochody z działów „Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej”, „Rodzina” oraz „Różne rozliczenia”. Struktura dochodów na przełomie lat 2018-2020 jest zasadniczo niezmienna.

**Tabela 25. Dochody budżetu Gminy Kikół według wybranych działów (w %)**

	2018	2019	2020
	udział %		
Rolnictwo i łowiectwo	2,3	2,6	2,5
Transport i łączność	0,4	0,5	1,1
Gospodarka mieszkaniowa	0,4	0,2	0,6
Administracja publiczna	0,4	0,8	0,8
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,1	0,1	0,2
Różne rozliczenia	32,2	31,6	32,0
Oświata i wychowanie	3,6	4,0	1,1
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	9,3	9,3	9,0
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,6	0,5	0,4
Rodzina	29,6	29,2	31,3
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,9	2,9	3,3
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	-	-	-
Kultura fizyczna	-	-	-

Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	17,0	16,4	15,8
Pozostałe	2,2	1,9	2,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Statystycznego Vademecum Samorządowca, danych GUS BDL oraz sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kikół

Największym udziałem procentowym w wydatkach budżetu Gminy Kikół w roku 2020 charakteryzowały się działy „Oświata i wychowanie” oraz „Rodzina”. Struktura wydatków na przełomie lat 2018-2020 jest zasadniczo niezmienna.

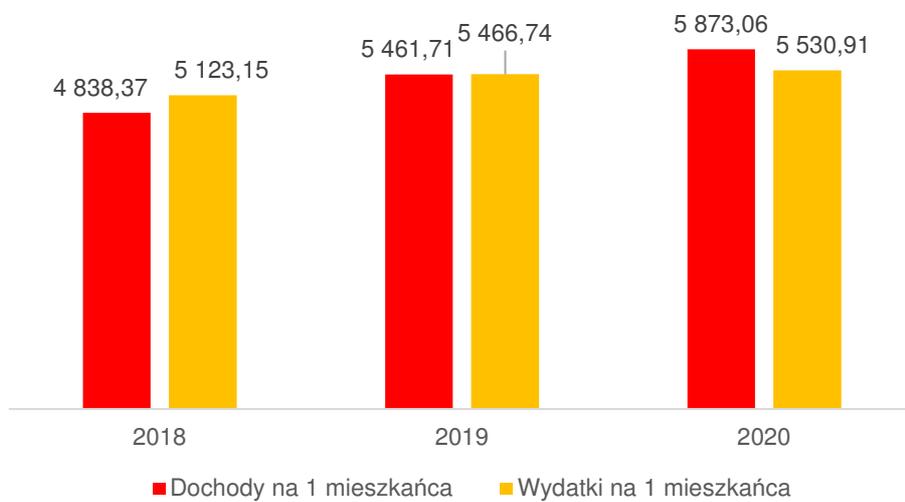
**Tabela 26. Wydatki budżetu Gminy Kikół według wybranych działów (w %)**

	2018	2019	2020
	udział %		
Rolnictwo i łowiectwo	4,5	4,7	4,6
Transport i łączność	6,8	3,3	2,1
Gospodarka mieszkaniowa	0,2	0,2	0,2
Administracja publiczna	9,5	8,3	8,8
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,5	0,4	0,4
Różne rozliczenia	-	-	-
Oświata i wychowanie	29,8	30,8	28,0
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	13,4	13,7	14,2
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,4	1,3	1,2
Rodzina	28,2	29,4	33,6
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3,2	5,0	4,7
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1,0	1,0	0,9
Kultura fizyczna	0,4	0,4	0,3
Działalność usługowa	-	0,1	-
Ochrona zdrowia	0,3	0,3	0,2
Pozostałe	0,8	1,1	0,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Statystycznego Vademecum Samorządowca oraz sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kikół

Dochody budżetowe Gminy Kikół w przeliczeniu na jednego mieszkańca w przeciągu ostatnich trzech lat systematycznie rosły i w roku 2020 na osobę zamieszkujejącą gminę przypadało 5 873,06 zł. Analiza wydatków w tym okresie wskazuje, że również one na przestrzeni lat 2018-2020 uległy wzrostowi – w roku 2018 wynosiły 5 123,15 zł na osobę, natomiast w 2020 r. wzrosły o 407,76 zł w stosunku do roku 2018.

**Wykres 13. Wydatki i dochody budżetowe Gminy Kikół na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 (w zł)**



Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Urzędu Gminy w Kikole oraz sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kikół